

METODERAPPORT

SKUP 2012

Kampen for Kongens ære

Lars Chr. Wegner og Carl-Erik Grimstad

Kampen for Kongens ære

Innsendere:

Lars Chr. Wegner

E-post: wegner@vg.no

Mobil: 90 54 89 63

Adresse: Verdens Gang, Postboks 1185 Sentrum, 0107 Oslo

Carl-Erik Grimstad

E-post: public@online.no

Mobil: 906 60 653

Adresse: Langvikveien 52, 3145 Tjøme

Redaksjon:

Verdens Gang

Postboks 1185 Sentrum

0107 Oslo

Tlf. 22 00 00 00

Publisert:

21.12.2012

• VG Helg

Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Historien om at kong Olav angivelig skulle ha et forhold til en gift (og skilt) kvinne fra Oslo har i mer enn femti vært en del av ryktemakeriet knyttet til kongehuset. Ryktene ble aldri omtalt i norske medier, men var velkjente i folket, og skulle etter sigende ha blitt rapportert i utenlandske medier. Første gang historien ble omtalt i Norge var da tidligere justisminister Jens Haugland, som hadde vært statsråd i ti år under Einar Gerhardsen, i 1986 utga selvbiografien «Dagbok frå kongens råd». Boken var sterkt omdiskutert da den kom, den ble av mange stemplet som renspektet sladder, og VG tok på lederplass avstand fra den. I boken røpte Haugland at det angivelige forholdet var blitt behandlet i regjeringen og at Riksadvokaten var brakt inn i saken for å få kvinnen til å dementere historien. Flere mente at Haugland etterlot tvil om at forholdet faktisk hadde eksistert. Haugland nevnte aldri kvinnens navn, men det hadde allerede i 25 år vært velkjent at det dreide seg om Astrid Blesvik, innehaveren av motesalongen Desiré i Vika i Oslo.

I 2002/3 ble Carl-Erik Grimstad engasjert av regjeringens stat/kirke-utvalg for å utarbeide en betenkning om forholdet mellom kongehuset og kirken. Et av temaene var etableringen av signingsritualet (fra 1945 til 1958) samt politiske sider knyttet til striden om prinsesse Astrids giftemål med Johan Martin Ferner. I den forbindelse ble det søkt om, og innvilget, adgang til å gjennomgå protokollene fra regjeringsskonferansene fra den aktuelle perioden. Under lesningen av protokollene oppdaget Carl-Erik et møtereferat fra 1961 som tydet på at Hauglands versjon fra 1986 var korrekt. At ryktene faktisk var blitt seriøst behandlet i regjeringen og at riksadvokaten hadde hatt en betydelig rolle i å få stanset flommen av påstander.

Carl-Erik søkte innsyn i dementidokumentet som den omtalte kvinnen hadde undertegnet. Søknaden ble avslått med en skarp note fra departementsråden ved Statsministerens kontor der søkeren ble bedt om å holde seg borte fra denne saken og at slikt ikke hørte inn under mandatet for betenkningen til stat/kirke-utvalget.

Kampen for Kongens ære

Omtrent på samme tid hadde Carl-Erik, i en annen sammenheng, et intervju med skuespilleren Wenche Foss i hennes leilighet i Oslo. I løpet av samtalen (over et glass Chablis servert av skuespilleren) kom samtalen inn på Astrid Blesvik. Foss hevdet bestemt at ryktene ikke var sanne, og fortalte at hun visste hvordan historien hadde oppstått. På dette tidspunkt ønsket hun imidlertid ikke å la historien offentliggjøres.

I tilknytning til et kurs som Carl-Erik holdt ved IJ i Fredrikstad i 2004, røpte Aftenpostens tidligere fotograf Bjørn Finstad sin versjon av Blesvik-ryktene. Han hadde vært venn av Blesvik, hadde fotografert henne i private sammenhenger og ved gjentatte anledninger besøkt hennes fasjonable hjem på Montebello i Oslo. Han var ikke i tvil om (og hadde Blesviks ord for) at det faktisk hadde vært et forhold mellom «motedronningen» og kong Olav.

Carl-Erik forstod nå at han stod overfor en meget interessant sak. Dette var noe langt mer enn løse rykter, dette var blitt behandlet av regjeringen, helt opp til statsministernivå, og riksadvokaten var koblet inn. Finstads historie viste at myndighetenes engasjement også strakte seg inn i norske avisredaksjoner. Samtidig skjønnte han at dette var en sak hvor det var behov for redaksjonelle muskler, og tok kontakt med VG-redaktør Olav Versto. VG tente på idéen om å gå videre med saken, og journalist Lars Christian Wegner ble koblet inn. Han hadde jobbet mye med graveprosjekter, og har stor interesse for historiske saker.

Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Da vi startet i 2005 hadde vi et foreløpig arbeidsmål om **A)** å avdekke hva disse angivelige elskerinneryktene omhandlet, og **B)** forsøke å verifisere om det var hold i ryktene om et forhold mellom kong Olav og en borgerlig kvinne.

Det tok imidlertid ikke veldig lang tid før vi forstod at vi måtte skifte fokus. Etter hvert som vi begynte å få føling med saken og avdekke stadig nye lag, forstod vi at det var selve historien rundt historien som var det journalistisk interessante. Det var den reportasjen vi skulle bringe. Det viktigste ble etter hvert ikke å forsøke å finne ut om det hadde vært et forhold, men å avdekke hvor langt det offisielle Norge – staten, regjeringen og Slottet – hadde vært villig til å gå for å redde Kongens ære, og avkrefte at det hadde vært et forhold.

Hva er genuint nytt i saken?

Vårt mangeårige arbeid med saken har avdekket blant annet at:

- Ryktene om et forhold mellom kong Olav og Astrid Blesvik ble behandlet på høyeste plan i den norske regjeringen, at statsministeren var personlig involvert, og at det offisielle Norge, representert ved Regjeringen, Utenriksdepartementet, Slottet og riksadvokaten, mobiliserte kraftig og gikk svært langt i kampen for å redde Kongens ære.
- Redaksjoner innenlands, men fremfor alt i utlandet, ble oppsøkt i den hensikt å begrense eller stanse medienes egne, frie reportasjer om det norske kongehuset. Utenlandske redaktører ble oppsøkt og presset til å oppgi kilder.
- Norske myndigheter vurderte å «ta aksjon», som det heter i et dokument, overfor en norsk journalist fordi han hadde intervjuet fru Blesvik.
- Norske myndigheter var villig til å kalle inn utenlandske ambassadører for å markere sin sterke misnøye med hva utenlandske medier hadde skrevet om ryktene.
- Kongen tok selv i bruk midler til dels på siden av sin forfatningsmessige posisjon for å få ryktene stanset. Riksadvokatens arbeid for å få ryktene dementert ble igangsatt fra Slottet

Kampen for Kongens ære

før justisdepartementet var blitt koplet inn. Slottet kommuniserte direkte med både riksadvokat og UD.

- Fru Blesvik selv ble åpenbart presset til å avgi en erklæring til riksadvokaten om at hun aldri hadde møtt Hans Majestet, uten at det var tatt noen juridiske skritt og uten at det var innledet noen etterforskning. Blesviks intervju med Daily Sketch kan tyde på at erklæringen hun måtte avgi ikke var sannferdig.
- Norske statsborgere ble innkalt til riksadvokaten for å måtte svare for hva fru Blesvik skulle ha uttalt seg om i helt private sammenkomster innenfor hjemmets fire vegger.
- Fru Blesvik ble selv oppsøkt av norske myndigheter under sitt besøk i Thailand, advart om at hennes tilstedeværelse ikke var ønsket, og sterkt oppfordret til å forlate landet. Det er vanskelig å se at norske myndigheter har hatt et juridisk grunnlag for et slikt skritt overfor en norsk borger i utlandet.
- Når det gjelder utgangspunktet for hele saken, hvor vidt det faktisk var et forhold, så har vi gjennom vårt mangeårige arbeid ikke funnet en eneste kilde, hverken skriftlig eller muntlig, som har dokumentert at kong Olav og Astrid Blesvik noen sinne ble sett sammen (med unntak av at de støtte sammen da Kongen gikk ut av en heis i Trondheim).
- Samtidig har vi to åpne kilder som vi anser som svært troverdige, (begge kjente på hvert sitt hold både kong Olav og fru Blesvik), som begge har fått innrømmelser fra fru Blesvik hvor hun bekjente at hun selv hadde satt ut ryktene.

Organisering av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problemer underveis m.m.

Da vi gikk i gang i januar 2005 antok vi at vi stod overfor et omfattende arbeid, men at det skulle ta åtte år før saken kom på trykk hadde vi ingen anelse om.

Vi stod overfor en historie som på det tidspunktet var minst 44 år gammel, som handlet om noe så lite håndfast og konkret som rykter, og hvor de eneste to omtalte hovedpersonene begge var døde. Vi fant ut at vi måtte starte med å identifisere det vi antok var naturlige kilder, for deretter å forsøke å utvide kildegrunnlaget etter hvert.

Vi måtte også avklare Carl-Erik Grimstads rolle. Carl-Erik hadde selv arbeidet ved Slottet i årene 1990-93, og det var nødvendig å vurdere om dette kunne være til hinder for at han var medforfatter på en VG-reportasje. Det ble raskt avklart at dette ikke utgjorde noe problem. Det var lenge siden han hadde arbeidet ved Slottet (12 år da saken begynte, og 19 år da saken ble avsluttet). Han hadde aldri hatt noe befatning med det aktuelle temaet i årene ved Slottet, han hadde ingen informasjon om saken som kunne sette ham i noen lojalitetskonflikt overfor sin tidligere arbeidsgiver, og idéen til reportasjeprojektet hadde oppstått tolv år etter at han sluttet på Slottet.

Rent praktisk fordelte vi arbeidet slik at vi utarbeidet ideer i fellesskap, og fordelte oppgaver oss i mellom. Vi fordelte arkivsøk og innsynsbegjæringer, men utvekslet formuleringer og søknader med hverandre for å bedre argumentasjonsrekker og støtte hverandre på formalia og begrunnelser. Etter hvert som vi identifiserte kilder fordelte vi dem mellom oss, samtidig som vi i neste runde gjennomførte mange intervjuer i fellesskap. Mange kilder møtte vi flere ganger. I enkelte tilfeller hadde vi den første kildekontakten enkeltvis, for deretter å gjøre oppfølgingsintervju(er) sammen.

Kampen for Kongens ære

Metodebruk

Vi har i arbeidet benyttet oss av et meget stort antall muntlige kilder. Videre har vi benyttet et stort antall skriftlige kilder i form av bøker og arkiver. Vi har benyttet en rekke offentlige arkiver, både Nasjonalbiblioteket, Riksarkivet og kommunale arkiver, samt arkivene ved diverse offentlige instanser som Statsministerens kontor, Utenriksdepartementet og riksadvokaten. Videre har vi benyttet mediearkiver i til sammen fire land. Siden temaet vi behandlet lå så vidt langt tilbake i tid, var det noe begrenset hvor stor nytte vi hadde av digitale mediearkiver. Både Retriever (Atekst) og VGs historiske arkiv kan gi gode historiske søkeresultater, men for oss var det likevel helt nødvendig å gå tilbake til manuelle klipparkiver, manuelle fotoarkiver og komplette, arkiverte årganger. Vi måtte også søke utenfor landets grenser, og vi måtte benytte oss av digitale betalingstjenester og manuelle, betalte tjenester ved enkelte av arkivene.

Kildebruk og problemer

Arbeidet med «Kampen for Kongens ære» bød på svært mange utfordrende og interessante problemstillinger.

Først litt om arbeidet: Det vi i starten hadde var vissheten om at det eksisterte et referat fra et regjeringssmøte som viste at regjeringen i 1961 hadde behandlet ryktene om et angivelig forhold mellom kong Olav og «en borgerlig kvinne». Vi visste også at de samme ryktene var svært utbredte – ikke bare i Oslo, men over hele landet – og at ryktene hadde vært sterke ikke bare på 60-tallet, men at de hadde overlevd i årene siden.

Vi fikk god starthjelp i form av at en VG-kollega like etter gjennomførte et intervju med Prinsesse Astrid fru Ferner, i forbindelse med at prinsessen skulle avduke en statue av moren, kronprinsesse Märtha, i Washington. I intervjuet kommenterte prinsessen for første gang ryktene om at faren, kong Olav, skulle hatt et forhold til en annen kvinne. Siden vår kollega beskrev på trykk at prinsessen hadde «gråtkvalt stemme og tårer i øyekroken» forstod vi at ryktene var et følelsesladet tema.

I Jens Hauglands selvbiografi «Dagbok frå Kongens råd» het det at «*I dag fekk eg frå Riksadvokaten ei skrifteleg fråsegn frå fru x der ho seier at ho ikkje har stått i forhold til kong Olav og at ho ikkje eingong kjenner han. Eg sende straks fråsegna opp til statsministeren, som då truleg vil vise papiret til Kongen.*» Videre het det i neste kapittel at «fråsegna» skulle «arkiverast ved statsministerens kontor».

Det ble derfor en prioritert oppgave å finne både regjeringsreferatet og erklæringen.

Historiske utfordringer

Det ble tidlig klart at dette innebar problemer, siden det dreide seg om historisk arkivmateriale. Alt arkivmateriale skal etter en tid deponeres ved Riksarkivet. Frem til deponering har arkivskaperen (i de fleste tilfellene) råderetten over eget arkivmateriale, såfremt ikke det aktuelle materialet ennå er klausulert, det vil si at det er underlagt spesielle klausuler som for eksempel at det først kan åpnes om femti eller hundre år, eller at det kun kan åpnes for innsyn etter godkjenning av særskilte instanser. På det tidspunktet vi begynte med saken (januar 2005) var flere av etatene usikre på hvordan de skulle forholde seg til våre innsynsbegjæringer. I tillegg kommer hovedregelen om at personsensitive opplysninger først blir avklausulert etter 60 år.

Kampen for Kongens ære

Dertil kommer det som ofte er den største utfordringen med å jobbe med historisk arkivmateriale, sett fra en journalists ståsted: Å identifisere hva som måtte finnes av dokumenter, og hvor disse kan befinne seg. Dokumentene er ikke digitalisert og kan ikke søkes gjennom digitale søkemotorer. Dokumentene er kategorisert etter faste arkivkoder, men dokumenter som hører naturlig sammen kan i enkelte tilfeller ha fått varierende arkivkoder, avhengig av hvilken saksbehandler som har behandlet dem. Dokumenter som hører sammen blir samlet i dokumentmapper hos arkiveier, men fordi mange saker kan ha blitt behandlet av flere forskjellige instanser, organer eller departementer kan dermed dokumenter fra én og samme sak befinne seg i flere arkiver, eller på forskjellig plass i samme arkiv. Siden dokumentene ikke er digitaliserte, er det heller ikke mulig å fastslå om noe mangler, og hva det i så fall kan være.

Endelig kommer problemet at en saksmappe eller dokumentmappe i årenes løp kan ha blitt tatt frem, kanskje kopiert eller behandlet på annen måte, for deretter å bli returnert, men arkivert på feil sted eller i en annen mappe med et tilnærmet likt innhold. Eller – i verste fall, å bli forlagt eller aldri returnert. Dette er ikke et ukjent problem for arkivarer.

Dokumentjakten

Vi startet altså med å lete etter referatet fra regjeringsmøtet, samt den omtalte erklæringen. Riksadvokaten var et naturlig sted å begynne. Vi rettet først en muntlig henvendelse, fordi vi forstod at dette ville være en noe uvant forespørsel om en noe spesiell sak, og fordi vi mente at vi ikke hadde noe å tape på å være åpne på hva vi var ute etter. Resultatet var nedslående, Riksadvokatens kontor var usikker både på hvem som hadde arkivrettighet og på råderetten for å kunne innvilge innsyn, men også på om den aktuelle erklæringen (som var gitt til riksadvokaten i 1961) i det hele tatt befant seg der. Vi sendte derfor en formell innsynsbegjæring til riksadvokaten og ba om innsyn i erklæringen. Svaret vi etter hvert fikk var at erklæringen ikke var å finne ved riksadvokatens kontor.

Vi hadde forstått tidlig, på en rekke felter, at hele sakskomplekset var delikat og følsomt. Folk ble rare både i ansikt og stemme når vi fortalte at vi var interessert i ryktene om kong Olavs angivelige forhold til en kvinne. Det ble derfor en utholdenhetskamp for å komme videre.

Vi søkte parallelt Riksarkivet om innsyn i erklæringen som i følge riksadvokaten nå måtte være deponert i Riksarkivet, og passet på å legge til i begjæringen at vi også søkte innsyn i lignende relevante dokumenter i samme sak. Samtidig søkte vi både Riksarkivet og Statsministerens kontor om innsyn i referatet fra regjeringsmøtet i 1961, som vi altså allerede visste eksisterte.

Igjen var svarene negative. Riksarkivet var ikke i stand til å finne noe dokument som hadde relevans til vår sak. Vi anket avslaget, blant annet under henvisning til at regjeringssaker var omtalt i Hauglands bok, og at Carl-Erik Grimstad under sitt tidligere arbeid hadde funnet bevis for at det eksisterte. Denne gangen hadde vi hell med oss. Riksarkivet fant referatet, og innvilget innsyn. Dermed hadde vi passert en viktig første skanse.

Statsministerens kontor på sin side avsto imidlertid begjæringen vår om innsyn i Blesviks erklæring under henvisning til Forvaltningslovens § 13, første ledd nr. 1, om taushetsplikt.

Kampen for Kongens ære

En omvei

Vi valgte å forsøke å snu problemstillingen til vår fordel. Forvaltningslovens §13a nr. 3, om begrensninger i taushetsplikten, slår fast at det kan gis innsyn i opplysninger av overnevnte karakter «*når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder*». Vi antok at det ville være vanskeligere å nekte oss innsyn hvis vi kunne vise til at både navn og historie var kjent. Selv kjente vi naturligvis Astrid Blesviks navn, nå måtte vi dokumentere at det var kjent. Vi hadde funnet intervjuer med Blesvik blant annet i VGs arkiv, men disse var mote- eller kjendisrelaterte, og nevnte over hodet intet om ryktene om et forhold til Kongen. Vi måtte derfor dokumentere at navnet hennes var koblet til ryktene. Igjen kom avdøde justisminister Jens Haugland oss til hjelp.

I boken hadde Haugland omtalt at Blesvik hadde uttalt seg til Daily Sketch. Vi måtte derfor finne dette intervjuet. Problemet var at avisen var nedlagt. Daily Sketch var en britisk, konservativ, tabloid dagsavis som i 1971 ble fusjonert med Daily Mail. Avisen kunne ikke hjelpe oss med arkivhenvendelsen. Heller ikke fantes det noen kommersielle digitale arkivtjenester som kunne hjelpe oss. Det britiske nasjonalbiblioteket i London hadde komplette årganger av avisen, men av slo i første omgang vår henvendelse fordi den var for omfattende, vi hadde jo ingen dato for når det angivelige intervjuet skulle ha funnet sted. Vi sendte en ny forespørsel, og denne gangen var biblioteket villig til å hjelpe oss. Alternativet hadde vært at en av oss reiste til London.

Denne gangen lyktes vi. 22. mars 1961 hadde Daily Sketch en reportasje over en side, med det som ble fremstilt som et intervju hvor en tilsynelatende svært frittalende Astrid Blesvik fortalte om sitt ulykkelige kjærlighetsforhold til kong Olav. «*Han er den mest fantastiske person i verden, og privat den mest ulykkelige. Det er også jeg. Jeg kan ikke se noen mulighet for at vi kan gifte oss*», sa fru Blesvik til journalisten. Dagen etter brakte avisen et bilde av fru Blesvik som halvveis ligger på sengen mens hun snakker i telefonen. Det samme intervjuet fant vi senere i UDs arkiv.

Dette intervjuet, kombinert med omtalen av saksbehandlingen i Hauglands bok, mente vi var argument godt nok for å kunne hevde at opplysningene var «*alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelige*». Vi ventet imidlertid med å anke avslaget på innsynsbegjæringen til SMK.

Problemer i UD

Nå søkte vi Utenriksdepartementet om innsyn i de dokumenter som UD måtte ha om saken. Etter tre uker fikk vi svar om at departementet hadde funnet relevante dokumenter, men at bestemmelsen om innsyn måtte gis på høyere nivå. Etter fire uker hadde vi ennå ikke mottatt svar på søknaden (alle søknader hadde hittil hatt lang saksbehandlingstid, men ikke så lang). I veilederen til offentlighetsloven heter det i pkt 8.3 at «*Et innsynskrav bør i de fleste tilfeller kunne avgjøres samme dag eller i alle fall i løpet av 1-3 virkedager. En saksbehandlingstid på 8 virkedager eller mer er bare akseptabel i helt ekstraordinære tilfeller, (..)*». Vi hadde altså ventet fire uker, og argumenterte blant annet med at den nytiltrådte utenriksminister Jonas Gahr Støre nettopp hadde tatt «*et oppgjør med hemmelighold og lukkede dører*», samtidig som han la vekt på at «*UD skal åpne seg for samfunnet*» (to sitater fra NTB 18.10.2005).

Likevel voldte saken UD betydelig hodebry. Først etter ytterligere fem uker, altså en samlet saksbehandlingstid på ni uker (!), av slo UD vår søknad. UD begrunnet den lange saksbehandlingstiden med «*sakens noe spesielle karakter*», samt en generelt vanskelig arbeidssituasjon i forbindelse med innføring av elektronisk saksbehandling. UDs formelle grunnlag for avslaget var at dokumentene var fra før offentlighetsloven trådte i kraft (1. juli 1971). Denne loven har ikke tilbakevirkende kraft. UD hadde vurdert om vi likevel kunne få innsyn ut ifra prinsippet om meroffentlighet (Offentlighetslovens paragraf 2, 3. ledd), men fant å avslå under henvisning til den tidligere

Kampen for Kongens ære

nevnte Forvaltningslovens paragraf 13, første ledd, punkt 1 (taushetsplikt om noens personlige forhold).

En skattekiste

Vi påanket avslaget, og denne gang ga UD seg og innvilget innsyn. Det som åpenbarte seg var alle arkivjournalisters våte drøm – et vell av brev, notater, dokumenter og avisutklipp. Det var innsendte rapporter fra norske ambassader, generalkonsulater og militærlegasjoner over praktisk talt hele verden. Ikke bare var det utklipp fra lokale aviser og tidsskrifter rundt om i verden som ble sendt hjem til Victoria Terrasse, følgeskrivene og rapportene oste av nasjonal indignasjon og forurettethet. Avisutklippene handlet ikke bare om ryktene om et forhold mellom kong Olav og Astrid Blesvik, de omhandlet også ryktene om et angivelig forhold mellom kronprins Harald og Sonja Haraldsen, noe som norske medier ennå ikke hadde omtalt. Begge deler var åpenbart både svært krenkende og meget sjokkerende, ifølge representantene for utenriksstasjonene. I tillegg hadde dokumentene en rekke interessante notater påført i marginen av flere UD-sjefer i Oslo. Med disse opplysningene fra UD kunne vi selv gjøre videre søk både innenlands og utenlands som kompletterte bildet som begynte å danne seg.

Det er grunn til å bemerke at selv om den administrative og eventuelt den politiske ledelsen i UD brukte altfor lang tid på å behandle våre forespørsler, så fikk vi svært god hjelp på fagplan og saksbehandlerplan i UD. Selv om den satt langt inne, var det en demokratisk riktig og viktig avgjørelse i UD å la oss få innsyn i denne ukjente delen av norsk etterkrigshistorie. Det ville vært meningsløst om UD nesten femti år etter skulle insistert på å hindre innsyn i en slik historie.

Vi anket også avslaget vi hadde fått fra Statsministerens kontor om innsyn i Blesviks erklæring. Nå kunne vi argumentere med at ikke bare var innholdet kjent fra Hauglands bok, men at ryktene om forholdet – og Blesviks navn – var kjent gjennom avisreportasjer nær sagt over hele kloden. Denne gang lyktes vi. Avslaget ble omgjort, vi fikk utlevert en kopi av erklæringen. Blesviks navn og signatur var sladdet, men både navn og signatur på høyesterettsadvokat Foss som bistod henne var beholdt, slik at det var over hodet ingen tvil om hvem det gjaldt. Dermed hadde vi fått tak i begge de to viktigste dokumentene, regjeringsreferatet og erklæringen som Blesvik måtte avgi til Riksadvokaten.

Det interessante mønsteret som nå avtegnet seg var at det offisielle Norge hadde gått særdeles langt i kampen for å redde Kongens ære. Redaksjoner i utlandet ble oppsøkt i den hensikt å hindre eller stanse mediernes egne, frie reportasjer om det norske kongehuset. Utenlandske redaktører som ble presset til å oppgi kilder. Norske myndigheter som var villige til å «ta aksjon» mot norsk journalist som hadde intervjuet fru Blesvik. Kongen som personlig hadde grepet inn og nærmest startet sin egen etterforskning. Slottet som hadde konferert direkte med både riksadvokat og UD. Fru Blesvik selv som ble presset til å erklære overfor riksadvokaten at hun aldri hadde møtt Hans Majestet, og norske statsborgere som ble innkalt til riksadvokaten for å måtte svare for hva fru Blesvik skulle ha uttalt seg om i deres eget private hjem. Det var i sannhet et meget underlig, og noe skremmende, tidsbilde av vårt eget lille land på 60-tallet.

Muntlige kilder

Parallelt med jobbingen med de skriftlige kildene, arbeidet vi kontinuerlig med muntlige kilder. Vi startet med å forsøke å identifisere så mange kilder som mulig. Astrid Blesviks forretning «Desirée» i Vika i Oslo ble nedlagt så sent som i 2003, så opplysninger rundt bedriftens forhold var fremdeles lett å finne i arkiver som Brønnøysundregistrene og Bizweb, men vi fant ingen interessante ledetråder til kilder der. Mere interessant var at VGs historiske fotoarkiv hadde en

Kampen for Kongens ære

rekke bilder tatt på motevisninger hjemme i Blesviks privatbolig. Villaen på Montebello var det nærmeste man kom Hollywood på denne tiden, med innendørs svømmebasseng i rosa marmor og kinesiske fliser. Motevisningene to ganger årlig var en begivenhet i 60- og 70-tallets Oslo, med opptil 300 tilskuere på visningene, trafikkpoliti som dirigerte trafikken i de trange gatene, og ambassadefruer og hovedstadens velsituerte langs veggene. VGs egne fotografier var et fascinerende tidsbilde fra en «MadMen»-lignende periode av vår egen fortid.

Via arkivbildene forsøkte vi å identifisere navn på modeller og gjester. At det var gått så lang tid var imidlertid et problem. Mannekengene hadde vært så unge at det var mulig å få flere av dem i tale, mens mange av gjestene og øvrige naturlige kilder var gått bort. Ved all kontakt med muntlige kilder ba vi om tips om andre kilder. Etter hvert var vi i kontakt med et meget stort antall kilder. Mange av dem hadde riktignok ikke mye substansielt å tilføre.

I løpet av de åtte årene vi har arbeidet med historien har vi vært i kontakt med muntlige kilder innen så forskjellige områder som media, næringsliv, politikk, embetsverk, motebransjen, teaterliv, diplomati, samt naboer, familie og 60-tallets «uteliv». Det som ble et problem med de muntlige kildene var å bedømme troverdigheten. Utgangspunktet for historien var jo nettopp rykter, og rykter var det mange av i denne saken.

Det som særlig ble en utfordring i denne delen av historien, kan sammenfattes i tre kategorier:

• Taushet

Mange kilder ønsket ikke å snakke, fordi de følte at det «ikke sømnet seg» å uttale seg om noe som har med Slottet og kongefamilien å gjøre, eller at dette var så privat at det ikke hadde noe i offentligheten å gjøre.

• Lojalitet

Enkelte kilder (mange i høy alder) følte nok en sterk lojalitet til Kongen, slik at vi tidvis hadde en følelse at de holdt ting tilbake, eller underdrev betydningen av opplysninger. Noen var det nok også som tilpasset eget minne av hensyn til Kongens ettermæle.

• Forutinntatthet

Astrid Blesvik må ha vært et fascinerende menneske. Vi har ikke møtt noen som var likegyldige til henne. Derimot var det mange, ikke minst eldre kvinner, som kunne komme med forbausende sterke negative karakteristikk. En sterk, pen, velstående og fremgangsrik alenemor var nok både ukjent og tidvis provoserende for ganske mange i 60-tallets Oslo. Mye av det vi hørte var nettopp rykter og «hörensagen», og det gjorde oss både skeptiske og kritiske.

Vi snakket med naboer og familie, vi søkte historiske opplysninger, og prøvde å resonnerer oss frem til potensielle kilder.

Vi satt etter hvert med et meget stort antall opplysninger. Noen kunne nærmest automatisk skrapes vekk, i begge ender av skalaen. Så satt vi fremdeles igjen med et stort antall opplysninger som måtte verifiseres. Risikoen for å huske feil øker proporsjonalt med avstanden i tid. Vi prøvde å kontrollsjekke påstander opp mot andre opplysninger. For å tidfeste enkelte vitneuttalelser oppsøkte vi blant annet Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune. Ved å sammenligne fakta om bygningstekniske detaljer og påbygg på huset kunne vi kontrollere påstander og vitneutsagn.

Kampen for Kongens ære

Kildene snakker - og tier

Ved et par anledninger opplevde vi at det var enklere å få kilder til å snakke hvis vi kunne fortelle dem at andre kilder vurderte å fortelle likelydende opplysninger. På den måten kunne flere kilder være villige til å snakke med oss, så lenge de stolte på at de ikke ble stående alene med sine opplysninger.

Alle kilder fikk lese gjennom egne sitater hvis de ønsket, og flere ble forespeilet at de kunne få trekke uttalelsene hvis de skulle ombestemme seg. Vi hadde ikke noe å tape på dette, og opplevde at det skapte tillit hos kildene. Flere av intervjuene ble tatt opp på bånd, og noen intervjuobjekter møtte vi flere ganger.

Vinteren 2006 satt vi med en historie som var klar til trykking i VGs lørdagsmagasin, VG Helg. Vi hadde fått uttalelser fra Astrid Blesviks nærmeste familie. Vi hadde også forespurt prinsesse Astrid om hun ønsket å kommentere saken, men fikk avslag.

Et nært familiemedlem av fru Blesvik trakk uttalelsene sine, samtidig som familien henstilte til VGs ledelse om å ikke trykke saken av hensyn til familien, og av hensyn til fru Blesviks ettermæle. Etter intern diskusjon ble det bestemt at reportasjen ikke skulle trykkes, så lenge familien ikke ville medvirke.

Ny jakt

Syv år etter starten, våren 2012, oppstod en ny situasjon. En av VGs opprinnelige kilder fortalte sin historie til Nettavisen, som publiserte en sak som inneholdt elementer av det vi hadde jobbet med flere år tidligere. Dette kunne vi vanskelig ha innvendinger mot, etter så lang tid uten publisering kan ikke VG forvente at en kilde skal holde tett om sin historie overfor andre. I Nettavisens sak var Astrid Blesviks datter sitert. Dette var første gang datteren offentlig kommenterte ryktene rundt sin mor.

Vi kunne derfor igjen ta frem vår gamle sak. Lars Chr. og Carl-Erik hadde gjennom årene holdt kontakt og ofte diskutert saken. Nå ønsket VGs ledelse at vi skulle utrede saken med tanke på publisering. Vi kontaktet Astrid Blesviks datter som uttalte seg, og denne gangen ble kommentarene ikke trukket. Dermed hadde situasjonen forandret seg siden forrige gang. Vinteren 2012 hadde også prinsesse Astrid på ny uttalt seg om ryktene rundt hennes far, denne gang i et intervju med TV2. Vi rettet en ny forespørsel til prinsesse Astrid via Slottet, men prinsessen ønsket ikke å gi ytterligere kommentarer.

Nå begynte et nytt omfattende arbeid. Vi hadde et grunnskjelett av en omfattende reportasje, men hele historien måtte plukkes fra hverandre og settes sammen på ny. Samtlige åpne kilder som skulle benyttes i reportasjen måtte kontaktes på ny, for å høre om de stod ved sine gamle uttalelser eller ville gi nye kommentarer. Flere av de åpne kilder var gått bort siden sist. Noen kilder valgte vi å utelate fordi de i mellomtiden var blitt syke, andre ble utelatt av andre grunner. Enkelte av kildene som var gått bort valgte vi likevel å benytte i reportasjen, dels etter å ha tatt det opp med familien. Dette var sentrale kilder som vi hadde hatt gjentatte intervjuer med, og som hadde godkjent uttalelsene sine.

Samtidig oppsøkte vi en rekke nye kilder, navn som vi hadde kommet på og utvekslet med hverandre i årene som var gått. Dette arbeidet har tatt store deler av høsten 2012.

Kampen for Kongens ære

Dagbøkene

I 2005 hadde vi forgjeves forsøkt å få innsyn i Jens Hauglands originale dagbøker fra 1961. Det lyktes ikke, den tidligere justisministerens private arkiv var utilgjengelig. Høsten 2012 tok vi ny kontakt. Hauglands arkiv var nå overført til Statsarkivet med klausul om at det kan åpnes først om 50 år. Men via familien lyktes vi å få innsyn i Hauglands dagbøker fra den aktuelle perioden. Dette tilførte små, men viktige detaljer til vår historie. Blant annet viste dagbøkene at justisministeren sågar kan ha trodd at ryktene handlet om to kongelige elskerinner. Justisministeren fikk nemlig høre to forskjellige navn, men visste ikke at det ene bare var Blesviks pikenavn.

Uønsket i Thailand

Et spesielt poeng vi må trekke frem er Thailand-historien. Gjennom arbeidet vårt hadde vi dokumentert at Astrid Blesvik hadde en tendens til å dukke opp på steder hvor kong Olav befant seg. Prinsesse Astrid har uttalt at hun mente den såkalte motedronningen holdt seg ajour med Kongens reiseprogram, og at hun nørte opp under ryktene selv ved å oppsøke steder der Kongen var.

Under arbeidet i 2005 hadde vi fra i alle fall to ulike hold hørt en historie om at Astrid Blesvik skulle ha befunnet seg i Thailand under kong Olavs statsbesøk der i januar 1965, men at hun skulle blitt skyssset hjem til Norge av UD som fryktet en skandale.

Vi undersøkte disse påstandene så godt vi kunne, blant annet gjennom å søke innsyn i og gå gjennom alle dokumenter UD hadde om reisen, men uten å finne noe hold for påstandene.

Nå, høsten 2012, gjorde vi et nytt forsøk på å undersøke disse ryktene. Vi kontaktet UD og søkte innsyn i samtlige dokumenter rundt kong Olavs nær tre uker lange statsreise til Iran og Thailand i 1965. Denne gangen fikk vi av en eller annen grunn utlevert langt flere dokumenter enn sist. Samtlige dokumenter ble gjennomgått, uten resultat.

Vi valgte likevel å gjøre et siste forsøk. Vi ba om et nytt innsyn i de samme dokumentene to dager etter. Denne gang gikk vi møysommelig gjennom alle notater og skriblerier i marginen, fortsatt uten resultat. Vi fant imidlertid en liste over akkrediterte pressefolk på reisen, i tillegg til at vi noterte alle relevante navn på folk i UD og diplomatiet som hadde hatt med reise å gjøre. Etter å ha sjekket opp mot folkeregister, telefonkatalog, mediearkiver og dødsannonser satt vi igjen med noen få navn på gjenlevende personer. Noen få av diplomatiets utsendte var i live. Tilsvarende var det blant pressefolkene, kun to av dem var i live, en ukebladjournalist og NRK-legenden Kjell Arnljot Wig.

Vi kontaktet den ene av UD-representantene, som ikke var umiddelbart lysten på å snakke om saken. Så kontaktet vi NRK-veteran Wig, som bekreftet at han kjente til historien, og som selv foreslo at vi burde kontakte et av de øvrige navnene vi hadde notert oss i UD. Etter nye telefon-samtaler og personlige møter satt vi plutselig med en unik historie:

Ryktene vi hadde hørt mange år tidligere var sanne. Historien som vi hadde forsøkt å få hull på i syv år kunne plutselig bekreftes. Ikke bare det, vi fikk den endog bekreftet fra de beste kildene som var mulig å oppdrive, nemlig de to personene som selv hadde møtt Astrid Blesvik i Bangkok og satt seg ned og snakket fortrolig med henne. Den smått usannsynlige historien var sann, Astrid Blesvik hadde reist til Bangkok - en betydelig reise den gang - umiddelbart før kong Olav skulle ankomme Thailand. Hun var blitt gjenkjent og oppsøkt av UD og meddelt at hennes nærvær ikke var ønsket, og hadde tatt advarselen ad notam og reist hjem til Norge med første fly.

Kampen for Kongens ære

Presseetisk vurdering

«Kampen for Kongens ære» har fra første stund vært et presseetisk case der kildekritikk og personvern har stått særlig sentralt.

Om hensynet til døde personer

Astrid Blesvik døde i 2003, kong Olav i 1991. Saken reiser derfor i utgangspunktet en rekke problemstillinger knyttet både til avdødes ettermælevern og hensynet til deres pårørende. Etter hvert som saken utviklet seg og det blant annet fremkom flere negative omtaler av Blesvik, ble dette særlig maktpåliggende for oss. Både av hensyn til kildebredde (VVP 3.2) og for å gi anledning til samtidig imøtegåelse (VVP 4.14) var det avgjørende å få familiens kommentar. Da vår reportasje første gang var klar til trykking vinteren 2006 var familien var til dels avvisende til å samarbeide med oss, og det ble henstilt til avisen å stanse saken.

Hvis en reportasje skal publiseres uten samtykke er det graden av offentlig interesse ved de opplysninger som kommer frem, som må veies mot hensyn til avdødes (og familiens) omdømme- og privatlivsbeskyttelse. I vårt tilfelle var dette ingen enkel avveining. Rykter om en privatpersons forhold til landets konge har ikke uten videre offentlig interesse, men må begrunnes konkret. PFU-basen kunne i liten grad være en støtte for våre overlegninger. Utvalget i basen er på rundt tretti saker der hensyn til avdøde (og deres pårørende) berøres. Noen av disse sakene dreier seg om selvmord, andre om grov kriminalitet (drap og overgrep), og i enkelte av disse er det andre presseetiske prinsipper (som oftest krav til imøtegåelse) det syndes mot. Likevel har PFU ved flere anledninger understreket (f. eks. PFU-sak 119-01) at «også døde har et krav på personvern, og at pressen har et ansvar for ikke i utrengsmål å kaste skygger over menneskers ettermæle». Begrepet «i utrengsmål» understreker kravet til at de opplysningene som bringes frem er av vesentlig betydning for et meningsfullt offentlig ordskifte.

Når det gjelder vern om døde personer fremstår Køber-saken i en presseetisk særstilling. På 1930-tallet ble Ingeborg Køber mistenkt for å ha tatt livet av sin far ved drukning, et dødsfall hun selv hadde forutsett i en spiritistisk seanse. Det ble ikke reist tiltale, men saken fikk massiv pressedekning. Da Dagbladet i 1975 publiserte en artikkelserie om saken ble avisen klaget inn for PFU og senere felt. PFU la i sin uttalelse stor vekt på Dagbladets «fulle rett» til å dekke saken fra et historisk ståsted, og fellelsesgrunnlaget var knyttet til personvern, men først og fremst til presentasjonsformen. En illustrasjon «*hvor fru Køber er inntegnet på svabergene og med faren liggende livløs i sjøen*» var således av avgjørende betydning. «*Mer effektfullt kan mistanken mot fru Køber neppe opprettholdes*», uttalte PFU.

En PFU-sak fra 2007 kan i tillegg bidra til å kaste lys over profesjonsetiske dilemmaer knyttet til saker med utgangspunkt i historiske arkiver. 26. mai 2007 trykket Telemarksavisa en lederartikkel der tradisjonen med kommunal kransenedlegging på Severin Løvenskiolds grav i Skien 17. mai ble kritisert. Lederskribenten hadde satt seg inn i Løvenskiolds historie og mente at godseieren, som var en av representantene under Eidsvollsforsamlingen i 1814, måtte betraktes som «landsforræder», i kategori med Quisling som ligger begravet like ved. Løvenskiolds «direkte etterkommere» klaget saken inn for PFU, men vant ikke frem selv om utvalget mente begrepet «landsforræderi» måtte oppfattes som stigmatiserende. Begrunnelsen dreide seg delvis om at kommentarartikler er vernet i større grad enn reportasjer, men også om at det generelt måtte «være stor takhøyde for forskjellige historiske vurderinger av avdøde personer».

En PFU-sak fra 1997 dreier seg om referat fra Lund-kommisjonens granskning av norske hemmelige tjenester. Der kom det frem påstander om at avdøde formann i Sosialistisk Folkeparti, Knut Løfsnes, hadde vært knyttet til en angivelig hemmelig etterretningsvirksomhet på vegne av Norges Kommunistiske Parti. Påstanden var fremmet av Arbeiderpartiets tidligere sekretær Haakon Lie og ble referert i Aftenposten. Knut Løfsnes' etterlatte mente avisen hadde unnlatt

Kampen for Kongens ære

å nevne at Lund-kommisjonen ikke hadde betraktet Lies påstander som særlig troverdige. PFU sa seg delvis enig med klagerne og mente Aftenposten hadde opptrådt kritikkverdig. Uttalelsen inneholder likevel et avsnitt som det er grunn til å trekke frem i saken om Astrid Blesvik:

«Når det er av stor samfunnsmessig og historisk betydning, vil det være naturlig å gjøre en slik rett til referat gjeldende også i forhold til omtale av avdøde personer. I en sammenheng som den foreliggende vil det kunne hindre fri informasjonsformidling om pressen skulle pålegges å dokumentere holdbarheten i påstander som fremmes. Utvalget vil likevel understreke det press-etiske krav om å la ulike syn komme til uttrykk, særlig når påstander har karakter av angrep og sterke beskyldninger. Dette gjelder også påstander rettet mot avdøde personer.»

For øvrig har vi lagt stor vekt på å balansere inntrykket av Blesvik ved blant annet å trekke frem hennes posisjon i Mote-Norge, en posisjon som var helt unik i et lite moteland som Norge på 1950-, 60- og 70-tallet.

Om hensynet til kongefamilien

Også hensynet til kongefamiliens interesser måtte ivaretas. Selv om Slottet rutinemessig ikke kommenterer slike saker ble det sendt to henvendelser til prinsesse Astrid, som ikke ønsket å kommentere saken. Den etiske avveiningen var i dette tilfellet enklere. For det første var ryktene allerede kommentert i Jo Benkows Kong Olav-biografi og to ganger av prinsesse Astrid offentlig. Kongefamilien er landets mest offentlige familie og det er et anerkjent (både etisk og juridisk) prinsipp at denne familien ikke har samme krav på beskyttelse som familien Blesvik. Likevel har også kongefamilien krav på beskyttelse av sitt privatliv, innenfor visse rammer. Sakens offentlige interesse må avveies mot den personlige belastningen det kan medføre å trekke frem en slik sak.

Om skattesaken

Et særskilt spørsmål vi måtte vurdere var om vi kunne trekke frem skattesaken mot fru Blesvik fra 70-tallet. På den ene siden var dette en gammel rettsavgjørelse som isolert sett ikke har offentlig interesse 40 år senere. På den annen side hadde den stor betydning i vår sammenheng. Våre undersøkelser kan tyde på at fru Blesvik ble behandlet langt hardere av myndighetene enn det som var vanlig. Riksadvokaten brukte for eksempel en avisomtale fra en operapremiere som indignert argument for at hun måtte sone, og statsadvokaten var villig til å skaffe en sykeseng til veie i sin iver etter å få henne fengslet.

Skattesaken og striden rundt soningsspørsmålet var blitt bredt dekket i norske medier, og fru Blesvik hadde selv søkt oppmerksomhet i form av intervjuer om saken. Dette, sammen med det faktum at hennes daværende advokat nå uttalte seg svært fordelaktig om henne, gjorde at vi vurderte at en omtale av skattesaken ville være en så vesentlig del av historien at det ville være galt å utelate den, også av hensyn til fru Blesviks ettermæle, og at betydningen av denne omtalen samlet ville være viktigere enn de negative sidene som en omtale av en gammel dom isolert sett kunne innebære.

Spesielle erfaringer

Reportasjen «Kampen for Kongens ære» kom på trykk i VG Helg lørdag 22. desember 2012, nesten åtte år etter at den ble påbegynt. Det hører med til historien at Dagbladet, åpenbart trigget av VGs egen forhåndsreklame for magasinet fredag 21. desember, satte i gang et eget kappløp for å forsøke å produsere en lignende sak. Dagbladet produserte i løpet av noen timer en ensides reportasje som stod på trykk dagen etter, med forsidehenvisningen «Sannheten om elskerinnerykten». Samme dag som VG Helgs reportasje stod på trykk tok også TV2 Nyhetskanalen saken opp til diskusjon i studio, og historien ble også fulgt opp på reportasjeplass i Nettavisen.

Kampen for Kongens ære

Et så langt svangerskap som åtte år hører heldigvis til sjeldenhetene, også i VG. Sakens lange historie ble en spesiell erfaring for oss som arbeidet med den. Vi er begge fascinert av historisk gravejournalistikk, og har gjort uvurderlige erfaringer gjennom arbeidet.

Hvor lang tid vi reelt har brukt, er ikke mulig å fastslå med sikkerhet. Siden en av oss er fast ansatt i VG og den andre har vært engasjert på frilansbasis og har fast arbeid ved siden av, har det vært lettere for Lars Chr. å sette av mye tid, både i researchfasen og i skrivefasen. Vi er begge privilegerte som har blitt gitt adgang av VG til å jobbe så dedikert, og under så stor frihet, med et slikt prosjekt. Det er slett ingen selvfølge i våre dager.

De spesielle erfaringene knyttet til innsynsbegjæringer, etiske og faglige vurderinger har vi allerede gjort grundig rede for.

Arkivarbeidet knyttet til prosjektet som startet i 2002/03 har inspirert Carl-Erik til videre dokumentjakt og førte blant annet til et initiativ til kursserien «Med historien som arbeidsverktøy» i regi av Institutt for journalistikk. Kursserien er avviklet seks ganger og rundt hundre norske journalister har til sammen deltatt på disse, med Carl-Erik som kursleder. Lars Christian har arbeidet videre i arkiver i Norge og utlandet, og produsert reportasjer basert på historiske arkivsøk. Flere senere publikasjoner fra begge artikkelforfattere kan således sies å ha utgangspunkt i erfaringene fra Blesvik-saken.

En forunderlig historie

Hvem var Astrid Blesvik? Hadde hun et forhold til kong Olav, eller var hun selv opphav til falske rykter som løp løpsk i et kjendisfattig etterkrigs-Norge? Vi har bevisst valgt å ikke konkludere på trykk. Det vil vi heller ikke gjøre i en metoderapport. Til tross for alle våre undersøkelser - vi har møtt mennesker som den dag i dag fremdeles er overbevist om at kong Olav hadde et hemmelig forhold, og vi har møtt mennesker som er like hellig overbevist om det motsatte.

Journalister skal dokumentere, men ikke nødvendigvis alltid konkludere. Denne gangen mente vi at historien om historien var bedre - og viktigere.

Oslo/Tjøme 10. januar 2013

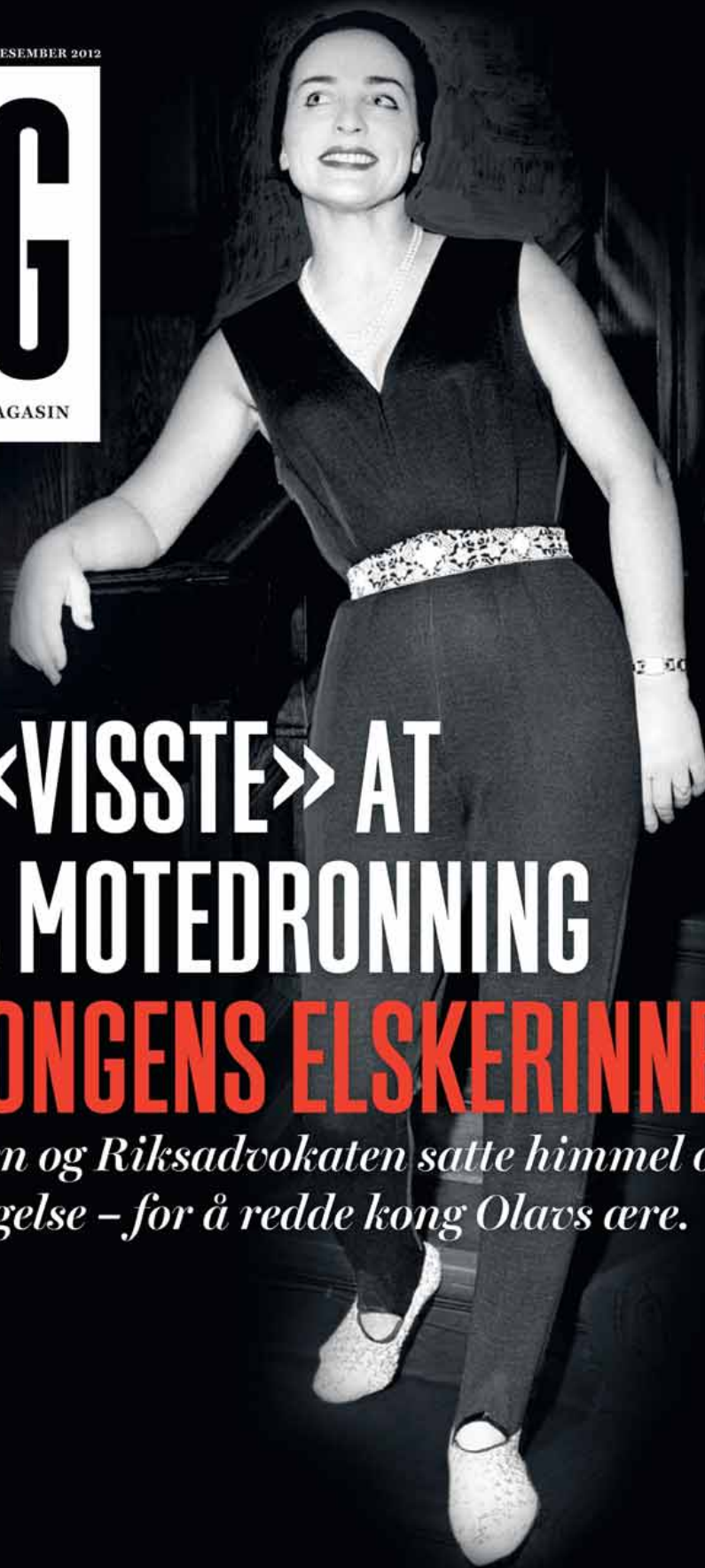
**Lars Chr. Wegner
Carl-Erik Grimstad**

VG

LØRDAG 22. DESEMBER 2012

HELG

NORGES MEST LESTE AVISMAGASIN

ALLE «VISSTE» AT OSLOS MOTEDRONNING VAR **KONGENS ELSKERINNE.**

Regjeringen og Riksadvokaten satte himmel og jord i bevegelse – for å redde kong Olavs ære.

VERDENS GANG DOKUMENT

KAMP KONGE

EN FOR NS ÆRE

Hele landet kjente ryktene om et angivelig forhold mellom kong Olav og motedronningen Astrid Blesvik. Dette er den unike historien om hvor massivt regjeringen, riksadvokaten og Slottet gikk til verks – for å beskytte Kongens rykte.

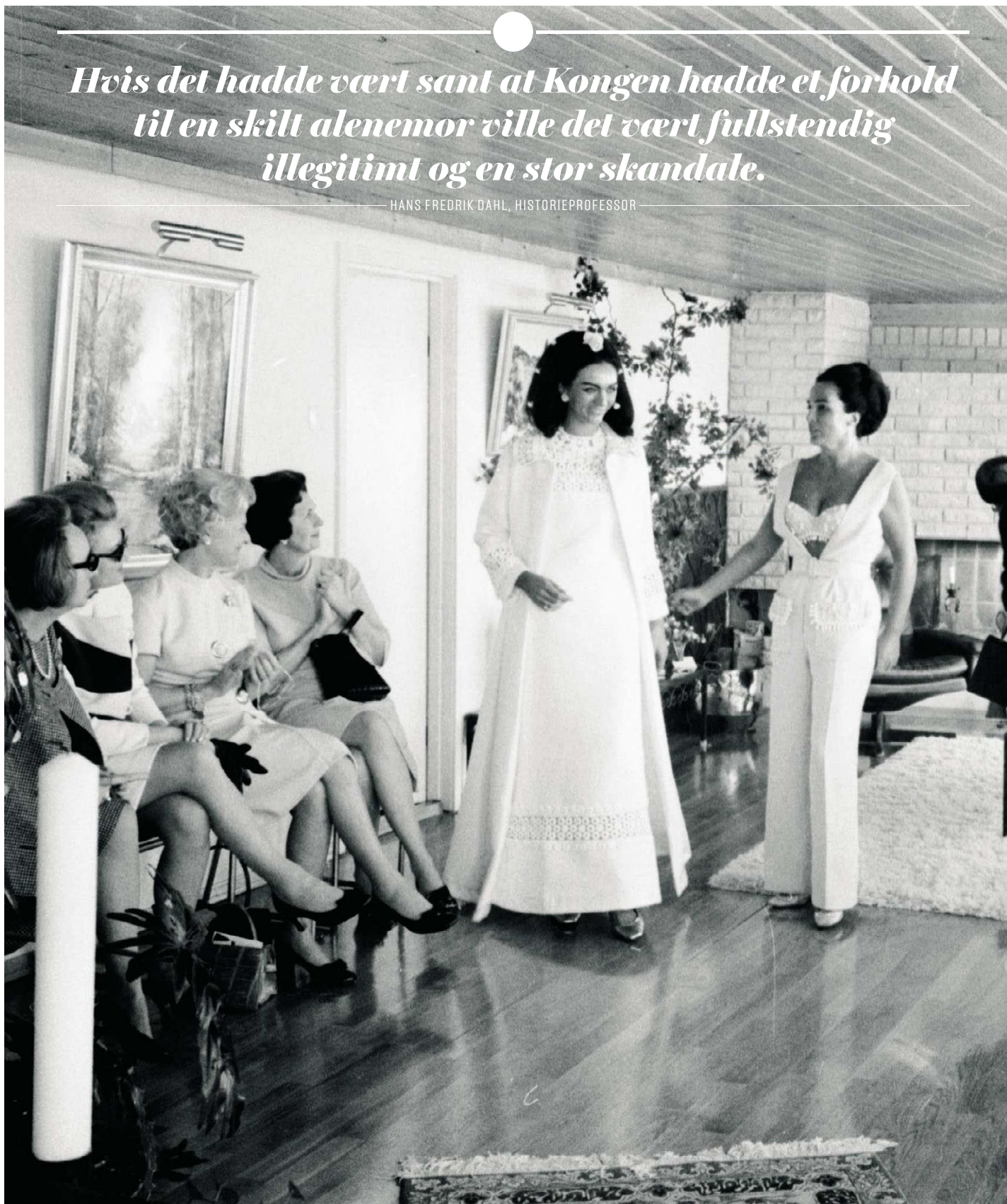

TEKST: LARS CHR. WEGNER OG CARL-ERIK GRIMSTAD

*Hvis det hadde vært sant at Kongen hadde et forhold
til en skilt alenemor ville det vært fullstendig
illegitimt og en stor skandale.*

HANS FREDRIK DAHL, HISTORIEPROFESSOR

EKSKLUSIVT: Moteshowene i Astrid Blesviks hjem var en happe-ning i Oslo på 60-tallet. I tillegg til forretningen i Oslo sentrum hadde Blesvik egen systue hvor mange av motene ble skapt. Datteren Sidsil (til venstre i lys kjole) var ofte blant modellene, mens Astrid Blesvik (med lyste bukser) selv sto i sentrum.

Foto: NTB SCANPIX

Oslo, sent på 60-tallet: Trafikkpoliti dirigerer bilene som står i kø på de trange villaveiene på hovedstadens vestkant. Ambassadebiler og andre forsøker å parkere så nær drømme-huset på Montebello som de kan. Den elegante murvillaen er det nærmeste man kommer Holly-wood i Oslo. Inne er det trangt om plassen.

Forbi det rosa marmorbassenget i sokkeletasjen skritter den ene høyreste mannekengen etter den andre. Langs bassengkanten og i den elegante baren står tilskuerne og følger spent med.

Gjennom høyttalere hører de stemmen til konferansieren i stuen i etasjen over, Dagbladets stjernejournalist Arne Hestenes. Der er det like fullt.

Aller mest stråler vertinnen selv: Astrid Blesvik, Oslos motedronning. Vakker, elegant, moteriktig og rik.

Fru Blesvik holder sin årlige motevisning. Slik kommer årets haute couture til Oslo – vist frem i motedronningens eget hjem. På enkelte visninger er det 300 tilskuere.

Men kanskje kommer gjestene ikke bare for å se vårens moter. Kanskje kommer noen også for å få et glimt av vertinnen selv?

For alle «vet» det jo, det er en offentlig hemmelighet på 60-tallet, ikke bare i Oslo men over store deler av landet:

Astrid Blesvik er kong Olavs elskerinne.

NOEN ÅR TIDLIGERE: ANDRE PÅSKEDAG 1961. Bjørn Finstad, ung talentfull fotograf i Aftenposten, var akkurat kommet hjem fra hytta på Gol da telefonen ringte.

Sjefredaktør Diesen ønsket ham på kontoret, umiddelbart! Finstad satte seg i bilen.

Vel fremme blir fotografen vist inn i det aller helligste. Sjefredaktøren er så oppbrakt at han sier «du» og ikke «De», slik han pleier.

– Har du tatt bilder av Astrid Blesvik?! spør Aftenposten-sjefen.

Fotografen skjønner tegningen med en gang.

– Ja, svelger Finstad, han har tatt bilder av den skilte forretningskvinnen. På fritiden, slik hun hadde bedt ham om.

– Har du filmene? spør Diesen.

– Nei, svarer fotografen. Han har gitt fra seg både negativer og papirkopier. Det var tross alt et oppdrag han hadde gjort på fritiden.

– Godt! sier sjefredaktøren, åpenbart svært lettet.

– Da slipper du å møte hos riksadvokaten i morgen!

PRINSESSE ASTRID kommenterte i VG i 2005 for første gang offentlig ryktene som har gått om at hennes far, kong Olav, skulle hatt et forhold til en annen kvinne etter kronprinsesse Märthas død.

Ryktene har overlevd i mer enn 50 år.

Prinsessen fortalte i VG-intervjuet hvordan kong Olav på dødsleiet sa «Husk at det aldri har vært noen annen enn mor».

I februar i år kommenterte prinsesse Astrid nok en gang de samme ryktene om hennes far, i et intervju med TV2.

I 1961 HADDE KONG OLAV VÆRT ENKEMANN i syv år. Han var ennå ikke fylt 58 år. At Kongen skulle ha et forhold til en langt yngre forretningskvinne var nærmest en offentlig hemmelighet, men ingen medier omtalte ryktene.

Det gikk flere rykter om kongehuset. «Alle» visste at kronprins Harald var kjæreste med en ung Oslo-pike, Sonja Haraldsen, men ingen skrev det.

Ikke før den britiske avisen Daily Sketch brøt tausheten i mars 1961. ➔

Han er den mest fantastiske person i verden, og privat den mest ulykkelige. Det er også jeg.

ASTRID BLESVIK TIL DEN BRITISKE AVISEN DAILY SKETCH I 1961

➔ Umiddelbart fulgte VG opp. Ifølge forfatter Ingar Sletten Kolloens ferske biografi «Dronningen», var VGs reportasje 16. mars første gang Sonja Haraldsens navn ble brukt på trykk i Norge. VGs reportasje var nærmest en latterliggjøring av den britiske reportasjen. Men ettertiden viste at Daily Sketch hadde rett.

Så, bare seks dager senere, har samme avis en ny avslørende reportasje fra Norge:

«Kongens håpløse kjærlighet» skriver Daily Sketch 22. mars 1961.

I det som fremstilles som et intervju hjemme hos Astrid Blesvik, utbroderes den påståtte kjærligheten mellom en konge og en borgerlig kvinne.

«Kongen er min aller beste venn. Selv om han styrer et land, er han intet fritt menneske», sier Blesvik.

Den 40-årige forretningskvinnen skal ha møtt Kongen tre år tidligere, på Bogstad golfbane, ifølge avisen. De to møtes minst en gang i uken, spiser middag sammen og går på ski sammen i Holmenkollen, heter det.

Selv har hun aldri vært på Slottet, forteller Blesvik.

«Han er den mest fantastiske person i verden, og privat den mest ulykkelige. Det er også jeg. Jeg kan ikke se noen mulighet for at vi kan gifte oss», sier fru Blesvik til journalisten.

Dagen etter bringer Daily Sketch et bilde av fru Blesvik, halvveis liggende på sengen mens hun snakker i telefonen.

MEN PÅ DET KONGELIGE SLOTT i Oslo var det én som var opprørt.

På formiddagen fredag 14. april, før ukens faste statsrådsmøte på Slottet, tar Kongen kontakt med Einar Gerhardsen og ber ham komme til Slottet.

Kong Olav var kjent for et heftig temperament. Nå vil han ha statsministerens hjelp til å komme ryktene i møte. For ryktene er intet annet enn løgner, sier Kongen.

«Kongen beklaget sterkt at disse ryktene ble spredt og ga uttrykk for at de er uten ethvert faktisk grunnlag; han kjente ikke fru Blesvik og hadde overhodet ikke truffet henne», heter det i referatet fra regjeringskonferansen fire dager senere, et referat som VG Helg har funnet i Riksarkivet.

NÅ SKJER TING RASKT. Statsministeren tar grep. Gerhardsen ringer justisminister Jens Haugland, og ber ham umiddelbart komme til en personlig samtale.

Også Haugland har hørt ryktene i lang tid, røper han i sine memoarer 25 år senere, «Dagbok fra Kongens råd». Historien har spredt seg til flere utenlandske medier.

Som første journalister noensinne har VG Helg, med familiens bistand, fått tilgang til Jens Hauglands originale dagbøker fra våren 1961.

Ifølge justisministerens personlige notater har det stått på trykk i utlandet at «...da Kongen i vinter var i Trondheim var ho med, dei var saman om nettene og Kongen ville hatt henne med på kommunens middag – men dette hindra Statsministeren».

Haugland skriver videre: «Statsminister Gerhardsen sa at i alle fall dette siste er galt. Og Kongen hadde til han sagt at han ikke ein gong kjende daman».

Gerhardsen forteller ifølge Haugland at Kongen har

REAGERTE STERKT: Kong Olav henvendte seg direkte til Einar Gerhardsen for å få statsministerens hjelp til å stanse ryktene.

Foto: NTB SCANPIX

uttalt seg så sterkt personlig og troverdig at han selv ikke tviler på at Kongen snakker sant. I memoarene sine utelot Haugland navnet på den borgerlige damen som Kongen angivelig skulle «stå i forhold til», men i den originale dagboken har han notert at det dreier seg om «ei fru Astrid Blesvik, Bygdø Alle 66, Oslo».

Dette var adressen til parfymieriet Orchide, som Blesvik på denne tiden var eier av.

Hauglands håndskrevne dagbok røper et øyeblikks usikkerhet hos justisministeren. Ryktene om Kongens venninne har han hørt lenge og ofte, blant annet fra journalistene i Stortinget, skriver han. «Men dei har tala om ei frk. Hatlebak – så vidt eg minns», skriver Haugland i sin private dagbok.

Det justisministeren ennå ikke vet, er at Hatlebak er Blesviks pikenavn.

JUSTISMINISTEREN setter seg umiddelbart i sving, og kaller inn riksadvokat Andreas Aulie til sitt kontor.

Men riksadvokaten kan avsløre, ifølge Haugland, at han allerede er koblet inn i saken.

Han har til og med hatt fru Blesvik inne på sitt eget kontor samme dag.

Kong Olav har nemlig satt i gang sitt eget etterforskningsarbeid. Han har latt kabinetssekretær Vincent Bommen sette riksadvokat Aulie på saken. Og riksadvokaten har allerede snakket med Blesvik, «ei om lag 40 år gammel, stasleg skilt frue».

Så forbannet var monarken, at han gikk utenom alle konstitusjonelle spilleregler. I stedet for å vente på regjeringen, har han tatt sine egne effektive skritt for å stoppe rykteflommen.

Allerede dagen etter, lørdag 15. april 1961, må Astrid Blesvik avgi en erklæring på kontoret til sin advokat, Rolf

Terje Foss.

VG Helg har etter søknad fått utlevert en sladdet kopi av erklæringen fra arkivet ved Statsministerens kontor (SMK). Astrid Blesviks navn er fjernet, men erklæringen er bevitnet av høyesterettsadvokat Foss.

Astrid Blesvik skriver under på at hun aldri har hatt noe forhold til Kongen, og at hun heller aldri har truffet ham. Hun stiller seg uforstående til de utenlandske skriviene og signerer på at hun aldri har uttalt seg slik at det har kunnet gi grunnlag for skriviene.

Mandag blir erklæringen overlevert statsministeren. Men det er ikke nok.

Dagen etter konkluderer regjeringsmøtet med at Statsministerens kontor skal gi Utenriksdepartementet en avskrift av erklæringen, slik at enkelte av de norske ambassadene blir kjent med den.

Regjeringen er imidlertid villig til å gå enda lenger.

I regjeringsreferatet som VG Helg har funnet, blir det overlatt til ambassadene om de skal gjøre uoffisielle henvendelser til myndighetene i de enkelte land «for å søke satt stopper for skriviene».

Ifølge dokumentene virker det som kun én person reagerer på at det går vel fort i svingene.

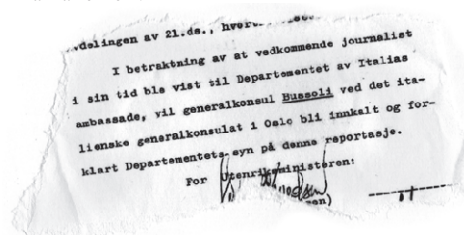
«Eg nemnde at regjeringa – og særleg utanriksministeren – kunne koma i eit dårleg lys dersom det etterpå viste seg at rykta er sanne, trass i fråsegn», skriver justisminister Jens Haugland i sin dagbok.

VILLAEN PÅ MONTEBELLO var noe av det lekreste som eksisterte av privatboliger i Oslo. Det innendørs svømmebassenget, de kinesiske marmorflisene, glassdørene med relief, baren ved bassenget, søylene og nipsgjenstandene.

Pressefotograf Bjørn Finstad syntes det var gjevt å være invitert. Det var en broket forsamling som satt på barkrakene ved bassenget. Foruten ham selv var det Oslos politimester Johan Gjerd. Videre skuespiller Lars Nordrum fra Nationaltheatret, og ytterligere en person. Samt huseieren, som hadde invitert fotografen for å ta noen private bilder av henne.

Han kjente jo godt til ryktene, pressemann som han var. Likevel ble han overrasket da Astrid Blesvik smilte til ham:

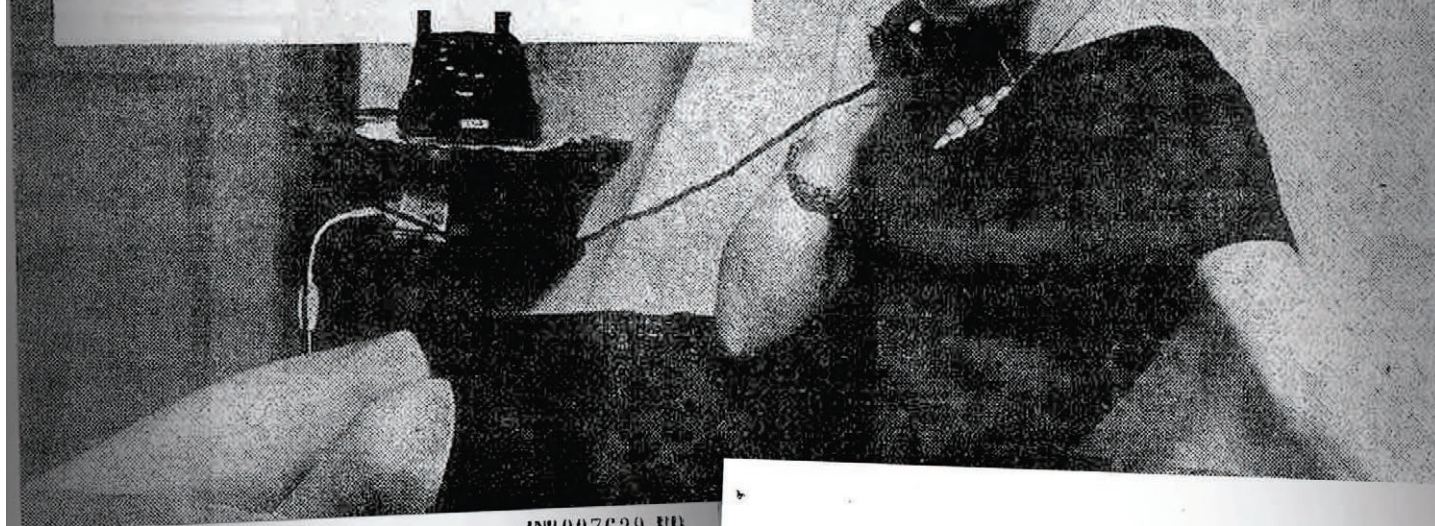
– «Sett deg der, Bjørn», sa hun, og pekte på en elegant stol, nærmest et høvdingsete, «for der pleier Olav å sitte når han er her».

UD PROTESTERTE: Utenriksdepartementet var så misfornøyd med en «høyst usmakelig artikkel» at de ville innkalle den italienske generalkonsulen i Oslo.

☆ Yesterday we revealed that a commoner—40-year-old divorcee Mrs. Astrid Blesvitck—is in love with King Olav of Norway. Here is the first picture of her, taken in her luxurious Oslo cottage.

But behind the smile lies heartache. For this is what Mrs. Blesvitck says of the 57-year-old widower King. "He is the most marvellous person in the world. But we can never marry. . . ."

DAILY SKETCH 22.3.61

JN007629 UD

1961

KING WHO LOVES

KING OLAV V of Norway, we can reveal, is beset by the same problems as his son Crown Prince Harald. He is in love with a commoner.

It is nearly seven years since his wife Princess Martha died.

And for the last three, the 57-year-old King has formed a close friendship with slim, capable Oslo divorcee Mrs. Astrid Blesvitck.

We met her in the luxurious cottage she designed for herself in the smartest area of Oslo. And there she told us of the futureless heartache of a love affair between King and commoner.

So unhappy

☆ SHE said: "The King is my very best friend. Although he is ruler of a country, he is not a free man."

KING OLAV.

Financially as well as temperamentally she is independent.

She inherited one of the largest textile mills in Oslo. And her money allows her to travel the "sun circuit"—the Bahamas, Spain, the South of France—bathing, playing golf and tennis.

Meetings

☆ **A**STRID is most accomplished. She runs her own business affairs and designs her own clothes. She and the King meet at least once a week.

IN VAIN...

FØRSTE REPORTASJE: Bare en uke etter at Daily Sketch som første avis hadde omtalt forholdet mellom kronprins Harald og Sonja Haraldsen, brakte den britiske avisen det som fremstilles som et intervju med Astrid Blesvik.

Reaksjonene i Norge var så sterke at Astrid Blesvik ble innkalt til riksadvokaten. Dagen etter avgav hun en erklæring om at hun stilte seg uforstående til denne og andre artikler, og at hun ikke hadde et forhold til kong Olav. Daily Sketch fusjonerte i 1971 med Daily Mail.

I denne kopien av erklæringen som VG har funnet i arkivet ved Statsministerens kontor er Blesviks navn fjernet.

ERKLÆRING

Undertegnede, er blitt kjent med at der i en rekke utenlandske aviser, med den engelske avis Daily Sketch som kilde, i den senere tid har vært offentliggjort artikler inneholdende uttalelser om at der skulle bestå et intimt forhold mellom Hans Majestet Kong Olav og meg.

I Daily Sketch gis det utseende av at innholdet er bygget på et intervju med meg.

Jeg vil i den anledning erklære følgende:

Jeg står helt uforstående overfor artiklene i den utenlandske presse.

Det har aldri bestått noe forhold mellom Hans Majestet Kong Olav og meg. Jeg har overhode aldri truffet Hans Majestet.

Jeg har aldri uttalt meg hverken til noen journalist eller andre på en måte som har kunnet gi grunnlag for skriveriene i den utenlandske presse.

Oslo, den 15. april 1961.

(sign)

Undertegnede, høyesterettsadvokat Rolf Arne Foss bekrefter at ovennevnte erklæring er avgitt og undertegnet av på mitt kontor idag.

Oslo, den 15. april 1961.

Rolf Foss (sign)

Høyesterettsadvokat

9

LUKSURIØST: Astrid Blesviks hjem på Montebello var tegnet av Håkon Mjelva, en sentral norsk arkitekt på 50-, 60-, og 70-tallet. Her er datteren Sidsil (til venstre) og Astrid Blesvik på kjøkkenet.

Foto: SCANPIX

FOTOGRAF: Bjørn Finstad tok bilder av Astrid Blesvik både for Aftenposten og på fritiden.

**Astrid Blesvik gjorde
furore i et stramt sort
after-skiing-antrekk av
egen kolleksjon med
gullbrodert belte og
gullsandaler. Da falt
gutta i staver
fullstendig.**

OMTALE I AFTENPOSTEN

➤ Finstad dristet seg til å spørre: «Er han ofte her?»
– Hun svarte ja. Jeg spurte henne hvordan han kom seg dit. Hun svarte at han ble kjørt, og at bilen sto på utsiden og ventet på ham, minnes Finstad.

– **Trodde du på påstandene?**

– Tja, jeg visste vel ikke hva jeg skulle tro, sier Finstad, som i dag er pensjonist etter å ha vært ansvarlig for pressefotografutdanningen i Norge i mange år.

Finstad var blitt kjent med Astrid Blesvik i Trondheim flere år tidligere; vinteren 1961. Kong Olav hadde vært på NM på ski på Røros, og dro videre til åpningen av Bygg Ditt Land-konferansen i Trondheim. Kongen bodde på ærverdige Hotel Britannia.

Til VG sa prinsesse Astrid i 2005 følgende om ryktene: «Jeg tror hun nørte oppunder dem selv, og oppsøkte steder der han var. Programmet hans sto jo i avisen på forhånd».

Og jo, på Hotel Britannia, samtidig som kong Olav, bodde også Astrid Blesvik. Akkurat slik det ifølge justisministeren var blitt påstått i de utenlandske avisene.

«Men den aller fineste oppvisningen fikk vi i trappen ned til lobbyen på Britannia en eftermiddag, da Astrid Blesvik gjorde furore i et stramt sort after-skiing-antrekk av egen kolleksjon med gullbrodert belte og gullsandaler. Da falt gutta i staver fullstendig», het det i Aftenposten to dager senere. Bildet av den elegante kvinnen i trappen ble tatt av nettopp Bjørn Finstad.

Astrid Blesvik var i Trondheim for å vise prøvekolleksjonen sin. Den skilte forretningskvinnen fra Oslo hadde egen fabrikk som produserte damekonfeksjon av høy kvalitet. Samtidig drev hun parfymieriet «Orchide» i Bygdøy Allé, og hadde planer om å starte en moteforretning.

Anne Lise Stensrud (84), enke etter direktøren på Hotel Britannia, husker fremdeles Astrid Blesviks besøk i Trondheim.

– Det var ikke første gang hun var her. Hun bodde på

Britannia også da kong Olav var i Trondheim under signingen i 1958. Ryktene trodde jeg overhodet ikke på. Men vi lurte jo på hvorfor hun var i byen samtidig med Kongen. At hun skal ha truffet Kongen på tomannshånd, er helt utenkelig, sier Stensrud i dag.

NOEN MÅNEDER SENERE, I OSLO: Tilhørerne rundt middagsbordet hos ekteparet Holm Yran, trodde ikke sine egne ører.

– Hun satt der og fortalte at hun hadde et forhold til Kongen. Dagen før hadde kong Olav vært hos tannlegen, og det var det absolutt verste han visste, sa hun. Etterpå hadde han kommet innom henne på besøk. Han skulle komme tilbake dagen etter, og hun lurte på om jeg ville være med og hilse på ham? Jeg sa selvsagt nei.

I et hittil upublisert intervju med VG Helg kort tid før hun døde i 2005, mintes Karin Holm Yran (den gang 72) hvordan hun og mannen, den kjente designeren Knut Yran, hadde invitert Dagbladets stjernejournalist Arne Hestenes til middag. Fru Yran var tidligere Miss Oslo, og tok hyppig jobber som mannekeng under moteoppvisninger i hovedstaden. Hun visste godt hvem Blesvik var, men kjente henne ikke personlig. Det var Hestenes som på eget initiativ hadde brakt med seg den kjente forretningskvinnen.

Vertinnen trodde ikke på det middagsgjesten fortalte.

Men noen som var i selskapet må ha reagert.

– Noen dager etter ble min mann oppringt, jeg tror det var fra hoffsjefens kontor. Vi fikk beskjed om å møte hos Riksadvokaten. Der måtte vi skrive under på hva hun hadde sagt om Kongen, mintes Holm Yran.

Hun hørte ikke mer om saken i ettertid.

TRODDE RIKSADVOKATEN OG REGJERINGEN at de hadde stoppet rykteflommen, tok de sorgelig feil.

Personas de Nuestra Época

DRAMA SENTIMENTAL EN LA CORONA NORUEGA

• El Rey Olav, para dejar a la mujer que ama, vendió que cediera su favor de su hijo que se desea la corona.

El Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda. A la izquierda, el Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda. A la izquierda, el Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda.

El Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda. A la izquierda, el Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda. A la izquierda, el Rey Olav y la Reina Astrid en un momento de su boda.

König Olavs traurige Liebe

Springer-Auslands-Dienst

Oslo, 23. März

König Olav V. von Norwegen liebt eine Frau aus einer bürgerlichen Familie. Es ist die 40-jährige geschiedene Fabrikantin Astrid Blesvik.

Astrid Blesvik erbin eine der größten Spinnereien Norwegens, sprach jetzt zum erstenmal ganz offen über ihre Liebe: „Der König

König Olav von Norwegen liebt eine bürgerliche. Foto: U.

und ich sind seit langem die besten Freunde. Aber obwohl er der Herrscher dieses Landes ist, ist er kein reiner Mann. Privat ist er der unglücklichste Mensch. Auch ich bin sehr unglücklich. Denn soweit ich

Ny blæst om Norges kongehus

Kong Olavs kongehus med den berygtede, fraklædte Astrid Blesvik vælter spekulations- og vitske lange anker

VERDEN RUNDT:

Historien om det påståtte forholdet mellom kong Olav og Astrid Blesvik gikk verden rundt. Utenlandske medier viste stor interesse gjennom hele 60-tallet.

Det var den engelske fotografen af Kongen, som i 1955, da Astrid Blesvik var 40 år gammel, var på et besøk i Norge. Astrid Blesvik var da gift med en fabrikkarbeider, men hun hadde allerede i 1940-årene begynt å bli kjent med kongen. Hun var en av de få kvinner som fikk se kongen uten hans beskyttelse.

Ein König brach mit seiner Freundin

Skandal in Norwegen

Ein König brach mit seiner Freundin. Skandal in Norwegen. Der König Olav V. von Norwegen hat eine Beziehung mit einer Frau aus einer bürgerlichen Familie. Es ist die 40-jährige geschiedene Fabrikantin Astrid Blesvik.

Til Utenriksdepartementet begynte det nå å strømme inn rapporter fra de norske utenriksstasjonene. Historien om Kongens «elskerinne» var bokstavelig talt i ferd med å gå jorden rundt.

Dokumenter VG Helg har funnet i UD's arkiv viser klipp fra Berliner Morgenpost og Bild-Zeitung. Det er italienske og franske reportasjer. Det er historier fra Santiago og Rio de Janeiro og Montevideo, det er oppslag i Washington Daily News og New York Telegram, ja selv i norskamerikanernes Nordisk Tidende.

De norske sendebudene reagerer meget sterkt. Fortornet skriver ambassadørene hjem om «skandalebetonte» oppslag, «ondskapsfulle» og «perfid» artikler og «fantasifulle» historier. Følgeskrivene oser av nasjonal indignasjon. Sendebudene ber om råd om hvordan de skal forholde seg til ryktespredningen.

De utenlandske mediene spekulerer ikke bare i at kong Olav kan komme til å si fra seg tronen, de skriver også om kronprins Haralds angivelige kjæresteforhold til Sonja Haraldsen.

«Det er uforståelig at et blad som «Hjemmet» innlater seg på den slags reportasje», skriver den norske ambassadøren i København hjem til Oslo, etter nok en reportasje om kong Olavs forhold til tekkildirektøren.

Men ambassadøren stopper ikke der. Kildevernet er et av de viktigste prinsipper for en fri presse. Kildevernet er absolutt – en redaktør går heller i fengsel enn å rope en kilde.

Likevel sender den norske ambassadøren i København den unge ambassaderåd Per Martin Ølberg (senere statssekretær og ambassadør) til sjefredaktøren i det danske ukebladet, og forlanger å få kjennskap til bladets kilder. I det som ut fra ambassaderådens notat ser ut til å ha vært et amper møte, presses redaktøren til å rope at deler av reportasjen er hentet fra et intervju som «Das Neue

Blatt»s norske korrespondent Leif Bjaaland har hatt med Astrid Blesvik.

På følgenotatet fra 10. august 1961 som VG Helg har funnet i UD's arkiv, er det en håndskrevet påtegning fra departementets protokollsjef Christian Mohr.

«Er det ikke grunn til å ta aksjon mot Bjaaland?», spør protokollsjefen.

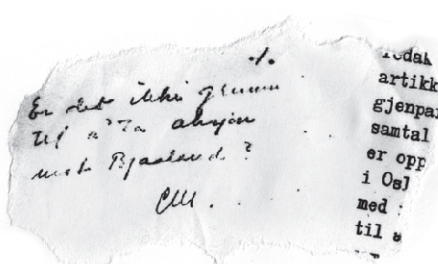
Hva som ligger i formuleringen «aksjon», fremgår ikke. Heller ikke hvem han spør.

Så betent blir altså saken oppfattet, at utenriksdepartementet vurderer å gå til «aksjon» mot en norsk journalist som har intervjuet en norsk prinsesse, i Norge.

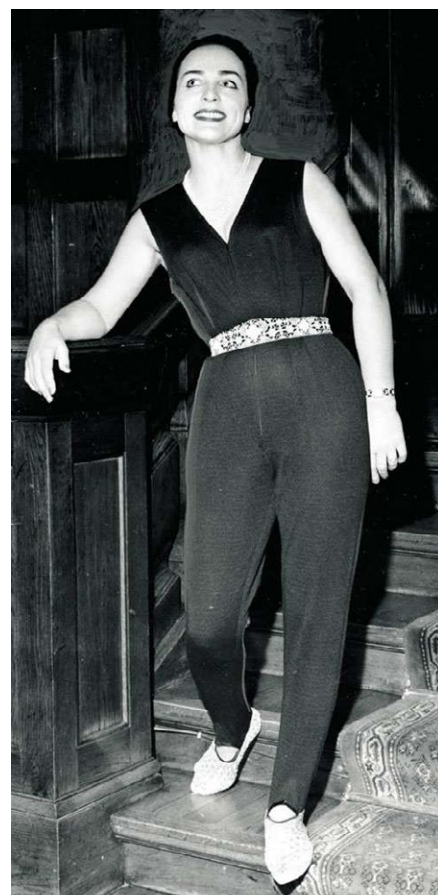
Om departementet gjorde alvor av trusselen, er ikke klart.

DA DET SVENSKS UKEBLADET ÅRET RUNT 6. september 1961 trykker en artikkel om både Sonja Haraldsen og Astrid Blesvik, tar den norske ambassaden i Stockholm affære. Bladet bringer bilder fra hjemmet til fru Blesvik.

Etter dagens målestokk fremstår reportasjen som både

VILLE GRIPE INN: Utenriksdepartementet vurderte å «ta aksjon» mot en norsk journalist som hadde intervjuet Astrid Blesvik.

I TRONDHEIM: Dette bildet tok Aftenpostens fotograf Bjørn Finstad av Astrid Blesvik da hun var i Trondheim samtidig med kong Olav. Foto: NTB SCANPIX

serios, gjennomarbeidet og respektfull. Det forhindrer likevel ikke at ambassaden umiddelbart setter i verk en dekkoperasjon når de blir oppmerksomme på saken fordi kveldsavisen Aftenbladet siterer den, samme dag.

Atter en gang går UD's sendebud direkte til redaktørene for å påvirke avisenes frie arbeid.

«Vi hindret imidlertid at det kom inn i de seriøse morgenavisene i Stockholm neste dag, og vi har også talt med Aftenbladet for å hindre at avisen skal komme med lignende stoff i fremtiden», heter det i ambassadørens brev 8. september til UD's protokollsjef Mohr.

Astrid Blesvik stenger parfymeriet sitt, og åpner mote-forretningen «Desirée» i den nye Storebrand-bygningen i Vika. «Blesvik-kjoler» blir et begrep i hovedstaden. Mange Oslo-borgere, både menn og kvinner, legger turen om butikken. Om ikke for å handle, så i det minste for å kikke.

8. MARS 1964 bringer det seriøse italienske reportasjemagasinet «L'Europeo» en stor, seksiders reportasje om Norge og det norske kongehus. Journalisten er den senere verdensberømte forfatteren Oriana Fallaci.

Fallaci betrakter det norske samfunnet gjennom kongehuset. Hun har reist til NM på ski på Furnes utenfor Hamar, hvor hun holder på å fryse seg fordervet i snøen ved siden av Kongetribunen.

I reportasjen gjør journalisten et nummer av at hun handler «noen gysselige ullstrømper» hos Astrid Blesvik for å få snakke med Kongens kjæreste.

Hun kjøper «et forferdelig skjerf» av prinsesse Astrids ektemann Johan Martin Ferner, og hun ender opp med et par vinterstøvler hos Sonja Haraldsens far.

«Disse halvveis slektninger av Kongen er djevelske», skriver Fallaci satirisk, «Man går for å se på dem og kommer ut igjen etter å ha kjøpt et eller annet. Det jeg har kjøpt har vært fryktelig stygt, og de har fått meg til å ➤»

ØNNSKET SELSKAP: To dager før kong Olav ankom Thailand på statsbesøk 15. januar 1965 ble Utenriksdepartementet klar over at Astrid Blesvik befant seg i Bangkok. Etter å ha fått advarsler fra UD forlot Blesvik Bangkok. Foto: NTB SCANPIX

Vi advarte henne.

KAARE SANDEGREN, TIDL.
AMBASSADESEKRETÆR I THAILAND

MØTTE BLESVIK: Hans Høegh Henriksen var ut-sending fra Norges Eksport-råd, og spiste middag med Astrid Blesvik i Bangkok.

TV-LEGENDE: Kjell Arnljot Wig spurte Kongens kabinettsssekretær om Blesvik-ryktene.

Foto: ROBERT S. EIK

Foto: HILDE MESICS KLEVEN

» betale skyhøye priser. Men nyttige er de, stovlene til Sonja, som er verre enn skjerfet til Martin og strømpene til fru Blesvik. Jeg har dem på, for ellers ville jeg sannsynligvis vært innlagt på hospital med forfrysning».

Utenriksdepartementet og den norske ambassaden i Roma reagerer med stor harme, viser dokumenter VG Helg har funnet.

I et brev fra utenriksministerens kontor til kabinettsssekretær Vincent Bommen ved Slottet blir det presisert at generalkonsul Bussoli ved det italienske generalkonsulat i Oslo vil bli innkalt til UD og forklart departementets syn på reportasjen, som omtales som «høyst usmakelig».

I et brev til utenriksråd J. G. Ræder drøfter den norske Roma-ambassadøren Thore Boye ulike reaksjonsformer. Ambassadøren er enig i at det ikke er lurt å innkalle den italienske ambassadøren ens ærend til UD for å motta en demarche (formell klage).

«Hvad skal han i så fall kunne gjøre annet enn å rapportere til sitt ministerium, og da kan fanden være løs både i Italia og i Norge før vi får snudd oss».

AT HELE UDS APPARAT BLE SATT I SVING på dette viset tyder på at det må ha vært en oppfatning av at hele Norges omdømme var sterkt krenket, mener historiprofessor Hans Fredrik Dahl i dag.

– At Riksadvokaten tok saken selv viser at saken ble håndtert utenfor alle regler, og er et uttrykk for at disse ryktene for enhver pris måtte stanses, sier Dahl.

Han minner om at historien må sees i lys av den aktuelle tidsperioden – 60-tallet.

– Hvis det hadde vært sant at Kongen hadde et forhold til en skilt alenemor ville det vært fullstendig illegitimt og en stor skandale på tidlig 60-tall. Håndteringen av saken tyder på at man vurderte det å være i Norges interesse at historien ikke kom ut. Riksadvokatens personlige håndtering minner nesten om en unntakstilstand, mener Dahl.

6. JANUAR 1965 LA KONG OLAV UT PÅ sin til da lengste

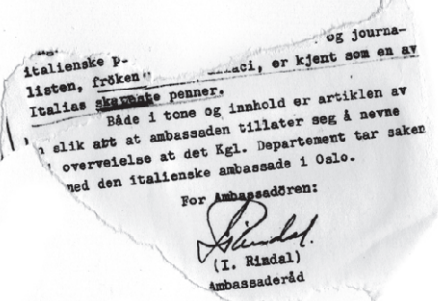
reise, et statsbesøk til Iran og Thailand som varte nesten tre uker. Statsbesøket var ikke bare en eksotisk ferd for majesteteten, det hadde også en meget viktig agenda: Det skulle åpne dører for norske forretningsmuligheter i Østen.

Overraskelsen var stor da det to dager før Kongens ankomst til Thailand ble observert en norsk statsborger i Bangkok som – sett fra norske myndigheters side – overhodet ikke var ønsket der: Astrid Blesvik.

Hans Høegh Henriksen hadde en direktørjobb i Norges Eksportråd, og var for anledningen akkreditert som handelsråd ved ambassaden i Bangkok.

Høegh Henriksen, i dag 86 år, husker meget godt den elegante damen han møtte på luksushotellet Oriental, hvor den norske delegasjonen skulle bo.

– Hun fortalte at hun var der for å kjøpe kjoler til forretningen i Oslo. En flott, vakker kvinne som så veldig sydlands ut. Hun skrev postkort hjem til Norge så bleket sprutet. Jeg inviterte henne til middag på hotellet.

FORESLO PROTEST: Da den verdensberømte journalisten og forfatteren Oriana Fallaci skrev om det norske kongehuset, foreslo Norges ambassadør i Roma at UD gjorde det til en diplomatisk sak.

Jeg bodde i utlandet og visste ikke hvem hun var, men fikk snart hele historien av en i Kongens stab, minnes Høegh Henriksen.

Med seg til middagen tok han Kaare Sandegren, førstesekretær ved ambassaden i Bangkok, og senere byråsjef i UD, internasjonal sekretær i LO, næringsbyråd i Oslo og medlem av Nobelkomiteen.

Dagen etter middagen – altså dagen før kong Olav ankom – forsvant Astrid Blesvik fra Bangkok. Motedronningen reiste brått hjem til Norge.

– Jeg fikk vite at det tidligere hadde vakt sterke reaksjoner at hun hadde befunnet seg i nærheten av kong Olav. Men hun var en meget hyggelig dame, forteller Høegh Henriksen til VG Helg.

Kaare Sandegren (83) bekrefter historien overfor VG Helg. – Vi bidro nok til at hun reiste hjem. Vi advarte henne, og ga signaler om at hennes nærvær ikke var ønsket. Jeg husker ikke detaljene, men det er mulig at det var kabinettsssekretær Bommen som hadde varslet ambassadene på forhånd om at hun kunne dukke opp, sier Sandegren.

NRKs firemannsteam, ledet av stjernereporter Kjell Arnljot Wig, var på plass i Bangkok før Kongen ankom. Wig (87) husker meget vel sin egen ankomst til Bangkok.

– Det første jeg merket var heten som slo mot oss. Det neste jeg husker er at jeg fikk høre at Astrid Blesvik allerede var i Bangkok. Jeg visste jo hvem hun var.

Wig, som mange år senere skulle forfatte kong Olavs biografi «Kongen ser tilbake», forteller til VG Helg at han tok opp det delikate temaet med kong Olavs kabinettsssekretær, Vincent Bommen.

– Bommen fnøs av dette, og svarte «Han har jo ikke engang truffet damen!», forteller Wig til VG Helg.

RYKTENE OM DET PÅSTÅTTE KJÆRESTEFORHOLDET fortsatte å leve, til tross for alle forsøk fra det offisielle Norge på å avlive ryktene. Det er likevel noen som vet mer enn andre. »

Ryktene om kong Olavs elskerinne var intet annet enn rent oppspinn! Jeg vet det, og jeg vet hvordan de oppsto.

SKUESPILLER WENCHE FOSS TIL VG HELG I 2005

AVVISTE RYKTER: Overfor VG Helg var Wenche Foss meget klar på at hun anså ryktene som oppspinn. På bildet er hun sammen med kong Olav i 1975. Foto: NTB SCANPIX

ENTRÉ MED FØLGER: VGs foto av Astrid Blesviks entré på premieren av «Den glade enke» i Operaen provoserte riksadvokaten sterkt. Foto: VG

➤ – Ryktene om kong Olavs elskerinne var intet annet enn rent oppspinn! Jeg vet det, og jeg vet hvordan de oppsto, fortalte Wenche Foss til VG Helg i 2005. Intervjuet har hittil ikke vært publisert.

Hele Norges teaterdiva var overbevist om at hun kjente sannheten, og fortalte om en hendelse tidlig på 60-tallet.

– Jeg var på vei hjem etter forestilling, og delte taxi med en mann som kjente Astrid Blesvik svært godt. Han fortalte meg at han og Astrid Blesvik skulle foreta seg noe for å få fart på forretningen hennes.

– Han sa: «Vi skal sette ut et rykte», mintes Wenche Foss.

– Jeg ble aldeles rasende. Jeg sa til ham at «Det må dere ikke finne på å gjøre!». Så var taxituren over, men det gikk ikke lang tid før jeg hørte ryktet ute på byen.

En tid senere støtte Wenche Foss rent tilfeldig på hovedpersonen.

– Jeg hadde vært i Paris, og skulle hjem med fly. Så viser det seg at det var Astrid Blesvik som har fått setet ved siden av meg. Da sa jeg «Nei!, du får ikke sitte her før du innrømmer at det ikke er sant at du har et forhold til Kongen!», fortalte Foss.

– Hva svarte hun?

– Det var litt frem og tilbake. Så innrømte hun det åpent – at det ikke var tilfelle. Det hele kom av butikken som trengte mer kunder. Denne saken var intet annet enn historien om fjæren som ble til fem høns. Kors på alle de halser som finnes, sa Wenche Foss.

– Fikk hun sitte ved siden av deg?

– Ja da, det endte med at vi satt sammen.

EN ANNEN SOM HELLER IKKE VAR I TVIL om at ryktene var uriktige, var Klaus Forkel. Også han hadde det direkte fra den påståtte elskerinnes egen munn.

Klaus Forkel var i 35 år leverandør av blomster til Det kongelige slott, og drev blomsterforretning i Vika, vis-à-vis «Desirée», noen få hundre meter fra slottet. I 2005 snakket VG Helg med Forkel, som døde året etter i en alder av 69 år.

– Jeg har veldig stor respekt for kongehuset. Hvis det kan hjelpe kongefamilien, kan jeg si med sikkerhet at ryktene var uriktige. Det har jeg nemlig fra fru Blesvik selv. Hun innrømmer overfor meg at hun hadde bidratt til ryktene selv, sa Forkel til VG Helg.

Tyskfødte Forkel var personlig god venn av Astrid Blesvik, og var ofte modell under Blesviks moteoppvisninger.

– Jeg tror hun ble overrasket over reaksjonene som kom da ryktene begynte å gå. Hun hadde nok ikke trodd at det skulle få slike konsekvenser som det fikk, sa Forkel til VG Helg.

KONG OLAVS BIOGRAF JO BENKOW omtalte Astrid Blesvik anonymt som «Motekvinnen» i sin bok «Olav – menneske og monark» (1991).

– Hun la vekt på å dukke opp på steder hvor Hans Majestet var, sier Benkow (88) til VG Helg i dag.

Om ryktene skrev Benkow:

«Det renommé hun på denne måten hadde skaffet seg,

gjorde hun intet for å avdemp. Snarere tvert imot».

Men Benkow skrev også at Kongen kanskje la litt vel stor vekt på å få avlivet ryktene.

– I dagens moderne og liberale samfunn ville man ikke lagt samme vekt på dette som kong Olav gjorde. Det var jo ikke noe umoralsk i det, og det ville vært helt legitimt hvis det hadde vært noe i ryktene. Men Kongen ønsket ingen ny livsleider. Han var ikke snerpete, men han ville ikke ha noe sludder og vås, sier Benkow til VG Helg.

– **Ga Kongen noen gang uttrykk for at han hadde overreagert?**

– Nei. Men vi gikk heller ikke veldig detaljert inn på det, minnes Benkow.

MANNEKENGOPPVISNINGENE i Astrid Blesviks fasjonable villa på Montebello ble utover 60- og 70-tallet en begivenhet i Oslos moteverden. Ryktene fortsatte å leve. Moteforretningen tiltrakk seg stadig flere kunder.

– Det var jo mer enn en butikk, det var et motehus. De laget noen meget fine ting, sier Norges mest berømte motedesigner, Per Spook, til VG Helg.

I 1968 var Astrid Blesvik på høyden av sin karriere, hun var eieier av Skandinavia største spesialforretning for kjoler og hadde fem ekspeditriser og fire syersker. Det norske ukebladet Illustrert intervjuet henne, og tegnet et portrett av en meget sterk, fri, uavhengig og rik kvinne.

Som ungjente hadde hun ønsket å bli kirurg, men foreldrene nektet henne å studere medisin, de mente en ung kvinne skulle gifte seg, hennes plass var i hjemmet. I intervjuet fortalte hun hvordan hun raskt skilte seg, og som ung alenemor startet forretningseventyret med å låne til sin første butikk, parfymieriet i Bygdøy Allé.

Ryktene om et forhold til kong Olav ble ikke nevnt i reportasjen.

Kvinneresak var hun ikke interessert i – av den enkle grunn at hun mente at kvinnen ikke ble undertrykt. «Det gjelder for kvinnen å utdanne seg. Så blir hun likestilt med mannen, på arbeidsplassen og ellers overalt», rådet Blesvik.

Villaen på Montebello hadde hun bygget selv. Naboenes oppfatninger var delte. Både ved byggingen i 1956 og ved senere påbygg på 60-tallet klaget naboer på at villaen ble for stor, viser dokumenter VG Helg har funnet i arkivet ved Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune.

Overfor «Illustrert» la den 47-årige forretningskvinnen ikke skjul på at hun hadde god økonomi.

«I stedet for å ta trikken kan jeg sette meg i min lille sportsbil, en sølvgrå Sunbeam med ekehlul og sorte skinnseter. Den kostet 35 000, det kunne jeg betale «cash», slikt er jo også deilig», fortalte hun.

Fru Blesvik understreket hvor uavhengig hun var:

«Har jeg lyst til å kjøpe meg en minnepels til 30 000 kroner, så gjør jeg det, jeg gjorde det forresten i fjor, jeg behøvde ikke å spørre noen om det. Jeg kan gjøre hva jeg vil uten å stå til regnskap for en mann».

GLEDEN SKULLE IKKE VARE LENGE. Samme år ble det gjennomført bokettersyn i forretningen, noe som endte i rettssalen. Astrid Blesvik ble funnet skyldig i skatte- ➤

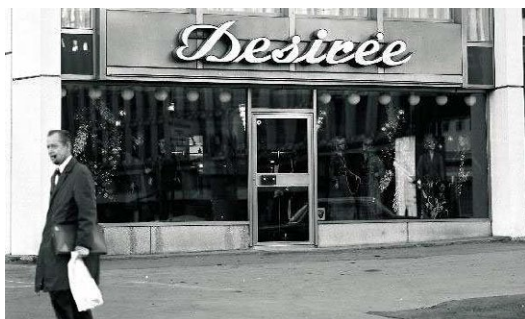

EKSOTISK: Innendørs svømmebasseng i rosa marmor tilhørte sjeldenhetene i etterkrigstidens Norge. Astrid Blesvik (i forgrunnen) opplevde en sjelden klassereise. Hun kom fra enkle forhold i Elnesvågen i Romsdalen hvor det ikke engang var strøm da hun vokste opp, og endte opp som en forretningskvinne som designet, produserte og solgte kjoler som var etterspurt utenfor landets grenser. Bak Blesvik står datteren Sidsil.
Foto: NTB SCANPIX

De var venner, men aldri kjærester. Det var bare et godt vennskap.

— SIDSIL BLESVIK (68), ASTRID BLESVIKS DATTER —

KJENT BUTIKK: Astrid Blesviks butikk «Desirée» lå i Vika, og var i drift frem til 2003.

MODELL: Sidsil Blesvik var mye brukt som modell, også for sin mor. Hun aviser at moren Astrid noensinne hadde et kjærlighetsforhold til kong Olav.

Foto: NTB SCANPIX

➔ og avgiftsunndragelser, og dømt til åtte måneders ubetinget fengsel, en sjeldent streng dom. Saken gikk helt til Høyesterett.

I flere år var spørsmålet om fru Blesvik var for syk til å sone (hun led av astma) førstesidestoff i norske medier. Engasjementet var stort blant dem som mente at motedronningen burde havne bak murene, én av dem var forfatteren Jens Bjørneboe, som ellers var en sterk kritiker av fengselsvesenet. Bjørneboe trodde at Blesvik hadde et forhold til Kongen, og at hun derfor ville få særbehandling.

17. november 1972 brakte VG en helsides kjendisreportasje fra premieren på «Den Glade Enke» i Operaen kvelden før. Alle datidens premierekjendiser var til stede.

Det største bildet viser ankomsten til Astrid Blesvik og datteren Sidsil, «med kjoler som ingen andre hadde maken til», som avisen skrev.

Få dager etter brukte riksadvokat L.J. Dorenfeldt bildet som argument for at Blesvik måtte sone.

«Som naturlig er, har det vakt allmenn indignasjon at en kvinne som var så syk at hun ikke kunne settes inn til soning av straff, var i stand til å opptre på en slik måte som det fremgår av avisens reportasje. Jeg kan forstå denne indignasjon», skrev Riksadvokaten få dager etter.

Statsadvokat Frithjof Grippe, som tidligere hadde arbeidet hos Riksadvokaten, var så oppsatt på å få fru Blesvik bak murene at han foreslo å skaffe en sykeseng til kvinnefengselet på Bredtveit.

Landets fremste forsvarsadvokat, Alf Nordhus, kjempet hardt for å få erklært Blesvik soningsdyktig.

Saken endte med at Blesvik slapp å sone. Motedronningen hadde syv legeerklæringer som alle konkluderte med at fengsel kunne være alvorlig for helsen hennes. Påtalemyndigheten måtte bøye av.

Astrid Blesvik protesterte på skjønnsligningen og gikk til søksmål mot Oslo kommune i 1975, men tapte. «Jeg blir forfulgt», fortvilte Blesvik i et intervju med VG i juni 1975.

ADVOKAT OG SKATTEEKSPERT Ole Lindseth (71), som representerte Astrid Blesvik, husker saken godt.

– Det jeg bet meg merke i, var at jeg syntes hun ble behandlet langt hardere og tøffere enn det som var normalt i slike saker.

– Jeg har prosedert skattesaker i 42 år, og vet at de vanligvis blir håndtert veldig nøkternt og skikkelig fra myndighetenes side. Men i denne saken var det en slik aggressivitet som jeg ikke var vant til. Det virket for meg som myndighetene var veldig ute etter henne, sier Lindseth til VG Helg.

– **Gjorde du deg noen tanker om det?**

– Jeg gjorde jo det. Jeg kjente til ryktene om Kongen, og spanderte noen tanker på om håndteringen av saken kunne ha noe med ryktene å gjøre. Det fikk jeg selvsagt intet svar på. Jeg spurte henne aldri selv.

Advokat Lindseth forteller at han fikk et fordelaktig inntrykk av sin klient.

– Hun var jo ekstra glamorøs i sin tid. Du skal være forsiktig med å stikke hodet fram i dette landet, men akkurat det var hennes stil. Utad var hun glamorøs, samtidig var hun veldig nøktern. Hun dro til butikken klokken syv hver morgen for selv å vaske gulvene før kundene kom. Hun hadde ben i nesen. Jeg kunne ikke la være å like henne, sier Lindseth.

ASTRID BLESVIKS DATTER SIDSIL var ofte mannekeng under morens motevisninger, og drev moteforretningen i Vika sammen med moren i 40 år, til den ble nedlagt i 2003, samme år som moren døde.

Overfor VG Helg aviser Sidsil Blesvik (68) at det var et

kjæresteforhold mellom kong Olav og hennes mor, men forteller at de to kjente hverandre.

– De var venner, men aldri kjærester. Det var bare et godt vennskap. De hadde felles venner, og var i noen middager.

– **Men din mor måtte undertegne en erklæring til Riksadvokaten hvor hun benektet at hun kjente Kongen?**

– Hun gjorde vel det for å få fred, sier Sidsil Blesvik.

Astrid Blesviks datter forteller at hun opp gjennom årene har hatt henvendelser fra medier fra hele Europa.

I intervju med TV2 i februar i år omtalte prinsesse Astrid aldri fru Blesvik med navn, men hun fortalte at hennes far måtte be politiet om hjelp for å holde den nærgående kvinnen unna.

– Det er det mest latterlige jeg har hørt, sier Sidsil Blesvik, som ikke ønsker å gi ytterligere kommentarer.

– Vi har levd et veldig glamorøst liv – og arbeidet hardt, sier Sidsil Blesvik til VG Helg.

Kong Olav døde i 1991. Astrid Blesvik døde i 2003. Ingen av dem giftet seg noen gang på nytt. ●

lars.christian.wegner@vg.no

Om arbeidet

I arbeidet med denne reportasjen har VG Helg benyttet et stort antall muntlige og skriftlige kilder. Reportasjen ble påbegynt i 2005, men ikke trykket den gang. Enkelte av de muntlige kildene har i mellomtiden gått bort. VG Helg har benyttet avisarkiver i inn- og utland, fotoarkiver, kommunale arkiver og en rekke historiske arkiver. VG Helg har søkt innsyn i og nedgradering av dokumenter i Riksarkivet, i Utenriksdepartementet og ved Statsministerens kontor. Flere av innsynsbegjæringene ble avslått ved første gangs søknad, men etter anke er dokumentene blitt nedgradert og innsyn er innvilget. Prinsesse Astrid er forespurt, men ønsker ikke å kommentere saken ytterligere.